

Havneprojektet

En udredning af Kystmuseets projekt om historien og udvidelsen af Frederikshavn havn

Foto: Eframe, Preben Nielsen, 2016.

Jesper Jensen

Februar 2017

Speciale i kulturarvsformidling

Aalborg Universitet – Institut for Kultur og Globale Studier

STANDARDFORSIDE
TIL
EKSAMENSOPGAVER PÅ HISTORIE

Udfyldes af den/de studerende

Prøvens form (sæt kryds):	Projekt	Speciale ☒	Skriftlig hjemmeopgave
---------------------------	---------	--	---------------------------

Uddannelsens navn	Historie studiet - Kulturarvsformidling	
Semester	4. semester	
Prøvens navn (i studieordningen)	Modul L: Speciale	
Navn(e) og Studienummer	Navn(e)	Studienummer
	Jesper Jensen	20113711
Afleveringsdato	1. februar 2017	

Projekttitel /Specialetitel på dansk	Havneprojektet - En udredning af Kystmuseets projekt om Frederikshavn havns historie og igangværende udvidelse
Bachelorprojekttitel /Specialetitel på engelsk	
I henhold til studieordningen må opgaven i alt maks. fylde antal sider à 2700 tegn/2400 tegn – jf. studieordningen gældende	80 sider af 2400 tegn (192.000 anslag)
Den afleverede opgave fylder antal tegn (indholdfortegnelse, titelblad, resumé og bilag medregnes ikke)*	156.474 tegn (65,2 sider)
Vejleder	Michael F. Wagner

Hvilket modul har du fulgt: Modul L: Speciale

Kronologisk spredning:

Før-moderne perioder (før 1700)	☐
Perioden ca. 1700-1914	☐
Perioden efter 1914	☐

Geografisk spredning:

Dansk/Nordisk	☐
Europæisk/Global	☐

Jeg/vi bekræfter hermed, at dette er mit/vores originale arbejde, og at jeg/vi alene er ansvarlig(e) for indholdet. Alle anvendte referencer er tydeligt anført. Jeg/vi er informeret om, at plagiering ikke er lovlig og medfører sanktioner.

Regler om disciplinære foranstaltninger over for studerende ved Aalborg Universitet (plagiatregler):

<http://plagiat.aau.dk/GetAsset.action?contentId=4117331&assetId=4117338>

Dato og underskrift: 1/2-2017 – Jesper Jensen

- Vær opmærksom på, at opgaven ikke er afleveringsberettiget, hvis den overskrider det maksimale antal sider, som er angivet i studieordningens prøvebeskrivelse. Du/I har dermed brugt et eksamensforsøg.

Abstract

This abstract will be a short summary of the contents in the following thesis. The thesis aims to explain how and why Kystmuseet is working on a harbor related project, in conjunction with the expansion of Frederikshavn harbor. Historically Frederikshavn has had a major role throughout Danish maritime history, mainly due to its geographical location at a narrow pass in Kattegat.

Throughout time since the harbor was originally founded in 1806, Frederikshavn has seen massive growth during periods of either war or harbor expansions. For both the military and for commerce the area is of huge importance, something this thesis also aims to explain why. The harbor today consists of a commercial harbor and a naval harbor, both of which are expanding and renovating currently, with a finishing date sometime during 2018. For Kystmuseet the main priority is to document the changes and development of the harbor, ensuring that the historical data is preserved for future use. Not only will they collect data about the expansion, but the museum will also display exhibits revolving around the harbors history, spanning from 1806 until today. These exhibits will be located both inside and outside the museums walls, primarily at the museums own locations at Bangsbo Museet and Bangsbo Fort. However, the museum has also begun working on an exhibit down at the harbor itself, starting out with the placement of an old green lighthouse to indicate the original harbors entry point. The plan is to visually stimulate people's curiosity and to give them a better understanding of just how tiny the original harbor was in comparison with today's harbor. But that is just the beginning of the project, since the museum also has an exhibit opening at the town library in the ending of January. The museum is going all in, in cooperation with both the harbor management and a town fund, to create a highly in-depth view of just how important the harbor has been for the development of Frederikshavn, and how it's current expansion is an investment in the future for the town. What I want to do with this thesis is investigate how a museum makes use of modern dissemination methods to give people a coherent understanding of the historical timeline, and to put things into perspective by using highly visual and graphical content rather than explaining history throughout the use of book length texts and object descriptions. To achieve this I have made use of both Strandgaard's theory of museum exhibits, in combination with object and material theories. To get a better insight of the project, I have also interviewed three of the museums employees who have been kind enough to help me out with further information regarding the structure, planning and execution of this project they're working on.

All this work the museum is doing is also part of a bigger plan, as to how museums can work with local history in a new way. Previously when writing local history, there has been a tendency to allocate a certain number of pages for various parts of the town or municipal history. Rather than doing so, Kystmuseet has decided to allocate every single page to the harbor's historical value for the town, and how it's evolved throughout time. This will all be part of a larger series of books that the museum has planned, where they've chosen to focus wholly on singular subject for each book. Thereby making it possible to do a complete and thorough analysis of the importance of those certain selected bits of local history, starting off the series with a book about the harbor.

It must be mentioned that the museums harbor project is currently far from finishes, which is also why several things have not been fully determined yet, for instance which object to exhibit and some various methods of digital dissemination. The harbor project is well under way and I chose this subject due to a personal interest in both industrial history and military history, in combination with my own personal association with the museum, as a former intern during my studies.

Forord

Den følgende speciale opgave er resultatet af et vellykket samarbejde, imellem Kystmuseet og mig selv. Igennem min praktikperiode på museet i 2015, hvor jeg var på museets afdelinger i Skagen og Frederikshavn, lærte jeg utrolig meget om både den by jeg voksede op i men også omkring måden hvorpå et moderne museum arbejder med lokalhistorien på.

Jeg oplevede hvordan man formidler historien til børn og voksne, hvordan man håndterer de daglige udfordringer i det museale arbejde og hvordan min interesse for historien voksede, jo mere jeg lærte om den. Mine opgaver på museet var meget varierende og resulterede i en fantastisk oplevelse, hvor jeg som afslutning fik mulighed for at fortælle Skagens industrielle udviklingshistorie, igennem et timelangt oplæg i museets cafeteria i Skagen. Mine personlige erfaringer med Kystmuseet har derfor været positive på alle tænkelige måder, så jeg vil derfor give alle museets ansatte en stor tak for den tid vi har arbejdet sammen, både praktiskmæssigt og projektmæssigt. Det har været en sand fornøjelse at arbejde sammen med jer alle, uden jeres hjælp havde dette projekt aldrig været muligt at fuldende.

Tak til min familie, for at tolerere mine historiefortællinger og til tider endda at lytte efter. Jeg er ganske klar over, at jeg til tider kan komme til at tale i alt for lang tid når noget historisk falder mig for øje. Men det er ikke noget jeg har i sinde at lave om på.

Jeg vil til sidst takke min kæreste Sandra, som igennem hele min universitetsuddannelse har troet på og støttet mig i mit arbejde, uanset hvor vanskeligt det til tider har været, og hvor vanskelig jeg end har været. Hun er den som har givet mig noget værd at arbejde for.

Jesper Jensen.

Indhold

Abstract	1
Forord	7
1.0 Indledning	10
2.0 Problemfelt	11
2.1 Problemformulering	11
2.2 Beskrivelse af problemstilling	12
3.0 Præsentation af Kystmuseet	12
4.0 Metode	14
4.1 Fremgangsmåde	14
4.2 Interviews	15
5.0 Redegørelse	21
5.1 Havnemiljøer og deres betydning	21
5.2 Frederikshavn Havn	24
6.0 Teori	32
6.1 Strandgaards udstillingsteori	33
6.2 Genstandsteori	36
6.2.1 Tine Damsholt & Dorthe Gert Simonsen	38
6.2.2 Camilla Mordhorst	39
6.2.3 Sandra H. Dudley	42
7.0 Analyse.	45
7.1 Den indledende fase i havneprojektet.	45
7.2 Finansiering og samarbejdspartnere	51
7.3 Museumsloven og havneprojektet	53
7.4 Oplevelsesøkonomi	54
7.5 Udstillingsstederne og udstillingerne	58
7.5.1 Havnen	58
7.5.2 Biblioteket og borgerservice	62

7.5.3 Bangsbo Fort	63
7.5.4 Bangsbo Museet	65
7.6 Digital formidling	65
7.7 Havnebogen – En ny måde at skrive kommunehistorie på	69
8.0 Perspektivering.	70
8.1 Hobro havn.	70
9.0 Konklusion.	72
10.0 Litteraturliste.	75

Oversigt over bilag:

Bilag 1: *Interview med Hans Munk Pedersen.*

Bilag 2: *Interview med Henrik Gjøde Nielsen.*

Bilag 3: *Interview med Erik S. Christensen.*

Bilag 4: *Referat – Frederikshavn Byfond.*

Bilag 5: *Den første havn 1806.*

Bilag 6: *Opfølgende spørgsmål.*

1.0 Indledning

Projektet her, er en udredning og analyse af de forhold som spiller ind, når et museum vælger at skabe en ny udstilling. Specifikt er der tale om Kystmuseets nye udstilling omkring Frederikshavn havn, et projekt som fortsat er under udarbejdelse og alment kendt som ”Havneprojektet”.

Frederikshavn havn blev grundlagt i 1806 og har siden da været en central del af byens videre udvikling. Havnen er derfor interessant at undersøge nærmere, da denne har ligget til grund for den udvikling Frederikshavn har oplevet siden 1800-tallet og frem til i dag. Havnens betydning er derfor enorm, og derfor ønsker Kystmuseet at nå ud til borgerne for at formidle dette budskab, og hvorfor det er vigtigt at formidle havnens historiske betydning for byen.¹ Af personlig erfaring har jeg selv været med til den officielle indvielse af havneprojektets startfase på havnen d. 3 december 2015, hvor borgmesteren Birgit S. Hansen samt ledelsen i havnebestyrelsen var til stede. På dette tidspunkt var det dog kun et enkelt af de to fyrtårne som var opstillet på udstillingsarealet, med nogle plancher indeni omkring havnens oprindelige beliggenhed. Siden da er der sket lidt mere, noget jeg i de følgende afsnit vil komme nærmere ind på.

Således er der altså tale om en relativt simpel udstilling i den indledende fase, men planerne er dog ikke endelige endnu og projektet har fortsat rum til udvidelse. Til nærmere forklaring af projektets forskellige faser og planlægning, har jeg derfor interviewet nogle centrale personer fra Kystmuseet, som har kunnet forklare projektet i dets helhed, hvortil jeg efterfølgende har været i stand til at udforme et projekt, med udgangspunkt i måden hvorpå et moderne museum skaber en ny udstilling både indenfor og udenfor museets fysiske rammer.

Formålet vil være, at skabe indblik i dagligdagen og udformningen af en større udstilling end blot en glasmonter med nogle genstande i. Havneprojektet vil nemlig fusioneres ind i en større plan for udvikling af Paradiskajen på Frederikshavn havn, hvortil museet ønsker at kombinere formidling med et mere turistvenligt areal end hvad der på nuværende tidspunkt er på havnen. Kystmuseet ønsker at skabe en slags historisk afdeling på et kommende areal på havnen, hvor borgerne i højere grad vil have tilgængelighed til havnens historie end tidligere. Der er således tale om en åbning af havnen for offentligheden, noget som ikke tidligere har været på tale, da området primært har været et erhvervsrelateret område. Desuden vil der dele af projektet finde sted på selve Kystmuseets eksisterende afdelinger på både Bangsbo Museet samt Bangsbo Fort, samt på Frederikshavn

¹ Christensen, Erik S.: *Frederikshavn som værftsby for fiskefartøjer 1870-1988*. I: Erhvervsarkivet: *Erhvervshistorisk årbog*, 2012, s. 47.

bibliotek og borgerservice. Der er derfor ikke blot tale om en almindelig udstilling, men et større projekt hvor samtlige af museets arealer inkorporeres, i sammenhæng med arealer udenfor selve museet. Resultatet af forskningen har desuden det formål, at være grundlag for udgivelsen af en ny bogserie som Kystmuseet arbejder på. På denne måde vil man kunne nå ud til et bredere publikum og projektet begrænses derfor ikke af de eksisterende rammer, hvori Kystmuseet har sine øvrige samlinger udstillet.

Havneprojektet er derfor et betydningsfuldt og unikt projekt, som jeg føler fortjener nærmere belysning. Formatet er både anderledes end en traditionel udstilling, og vil blive en aktiv del af en ny form for udvikling af havnen. Industri og færgetrafik vil ikke længere være de eneste virksomheder som har hjemme på havnen, men derimod vil der målrettet fokuseres på at inddrage befolkningen i byens maritime historie.

Endvidere kan man drage paralleller til andre nordjyske havnes udvikling, som eksempelvis Skagen og Hobro, hvor kulturinstitutioner i højere grad begynder at spille en rolle end tidligere. Havnenes historiske betydning er noget som nu bliver prioriteret højere. Hvordan og hvorfor Kystmuseet har valgt at skabe øget opmærksomhed på denne del af Frederikshavns historie, er derfor noget jeg har valgt at udrede for i løbet af denne opgave.

2.0 Problemfelt

2.1 Problemformulering

Hvordan vil Kystmuseet, i samarbejde med Frederikshavn Havn, skabe en formidrende udstilling med udgangspunkt i havnens historiske betydning for Frederikshavn, både indenfor og udenfor museets fysiske rammer. Hvilke tanker ligger bag projektet, hvad er formålet med det og hvilke udfordringer stiller et sådant projekt for Kystmuseet?

2.2 Beskrivelse af problemstilling

Frederikshavn havn er ligesom i andre havnebyer ganske central, i måden hvorpå byen er vokset og har udviklet sig igennem tiden. Kystmuseet ønsker derfor at belyse havnens betydning for byen på det areal hvor den oprindelige havn var placeret. Dette medfører naturligvis en række udfordringer, både ud fra formidlingsmæssigt perspektiv men også ud fra et logistisk synspunkt. Kystmuseet står derved overfor en større opgave end hvad man normalvis arbejder med. Hvordan de vil realisere et sådant projekt er det jeg i denne opgave ønsker at udrede. Jeg vil primært forholde mig til Kystmuseets tilgang til projektet, men med tråde til andre af Kystmuseets projekter og ansvarsområder. At udstille udenfor museet udgør desuden nogle udfordringer, som har været med til at forme den måde hvorpå museet kan muliggøre projektet, da en stor del af dette foregår på et aktivt erhvervsområde på Frederikshavn havn.

3.0 Præsentation af Kystmuseet

Herunder vil jeg kort give en præsentation af Kystmuseet og hvorfor jeg har valgt at skrive speciale ud fra et projekt, som endnu ikke er færdiggjort.

Kystmuseet er et statsstøttet museum i Nordjylland, bestående af fem afdelinger. Skagen by- og egnsmuseum, Bangsbo Museum, Bangsbo Fort, Sæby Museum og Sæbygård herregårdsmuseum.² Jeg har desuden en personlig tilknytning til henholdsvis afdelingen i Skagen og afdelingen i Bangsbo, da jeg igennem mit 9. semester var i praktik hos disse. Primært har jeg beskæftiget mig med Skagens historie, men igennem mit forløb i Bangsbo oplevede jeg i begrænset omfang hvordan den tidlige udvikling af havneprojektet fandt sted. Det var denne tilknytning til arbejdet med Skagen havn, som gjorde at jeg valgte at skrive speciale ud fra endnu et havneorienteret projekt, da jeg primært interesserer mig for industrial- og militærhistorie.

Kystmuseets primære arbejdsområder foreligger i den historie som har udspillet sig i og omkring kysterne i Nordjylland, samt det marinarkæologiske område som ligger ud fra disse kyster. De forskellige afdelinger er resultatet af en fusion, hvor hvert museum har specialiserer sig indenfor deres egne lokalhistoriske elementer, hvor man f.eks. i Skagen beskæftiger sig primært med fisker- og strandingshistorien. I min tid som praktikant, beskæftigede jeg mig hovedsageligt med den

² Kystmuseet: *Nordjyllands Kystmuseum*, hjemmeside.

industrielle udvikling af Skagen, primært fokuseret omkring havnen, hvortil Bangsbo afdelings havneprojekt derfor vækkede min interesse. Da jeg personligt kun har erfaring med netop disse to afdelinger, vil jeg derfor også kun forholde mig til disses arbejde igennem dette projekt.

Genstandene som Kystmuseet udstiller omhandler generelt livet omkring de nordjyske kyster. Disse genstande er langt hen ad vejen også originaler, men visse genstande er derimod ikke længere eksisterende, grundet det hårde miljø, samt at genstandene fra fortiden ofte blev brugt indtil de gik i stykker. Både afdelingen i Frederikshavn samt den i Skagen, er dog i besiddelse af nogle originale genstande med betegnelsen ENB (Enestående National Betydning) Her er tale om Ellingåskibet ved Bangsbo og en flere hundrede år gammel fiskerjolle i Skagen. Samlingerne i Frederikshavn relaterer dog mest til besættelsestiden og Frederikshavns rolle som et forsvarsmæssigt vigtigt område, især på Bangsbo Fort. Skagens udstillede samlinger omhandler primært fiskeriet i Skagen, samt perioden hvor byen endnu blot var et simpelt og fattigt fiskerleje. Museets samlinger er derfor meget varierende i indhold, alt efter hvilken afdeling man besøger. Dermed kan man også opleve Nordjyllands historie ud fra forskellige synspunkter og perioder, ved at besøge Kystmuseets afdelinger i Skagen, Frederikshavn og Sæby. I opgaven her vil jeg dog udelukkende beskæftige mig med havnehistorien, hovedsageligt i Frederikshavn men med nogle tråde til Skagen. Både Skagen og Frederikshavn har en lang historie, hvor havnene igennem tiden har spillet en enorm rolle, en rolle som Kystmuseet i høj grad beskæftiger sig med for tiden. Havnene har hver udgjort grundpillerne for byernes evolution, og trods de ca. 100 år imellem grundlæggelserne af hver havn deler de mange ligheder, noget som jeg også vil følge op på i løbet af opgaven. Kystmuseet kan derfor siges at være et meget varieret museum, et museum som varetager en lang og bred historie. Det var derfor en meget unik oplevelse at gennemføre min praktikperiode hos Kystmuseet, da jeg fik et meget dybere indblik i både den by jeg voksede op i, men samtidig fik et indblik i hvor revolutionerende en havn kan være for en bys udvikling, hvoraf min nysgerrighed for havneprojektet opstod.

Kanonstilling ved Bangsbo Fort - fiskerjolle i mindehallen i Skagen - Bangsbo Museet.

Foto: Jesper Jensen, 2015.

4.0 Metode

4.1 Fremgangsmåde

I Frederikshavn har jeg nogle kontaktpersoner, som venligst har stillet sig til rådighed og har den nødvendige viden omkring havneprojektet, som jeg har valgt at arbejde med.

Projektet som jeg vil undersøge nærmere er det såkaldte havneprojekt, som Hans Munk Pedersen er i gang med at udforme. Det omhandler nogle formidlingsområder på Frederikshavn havn, hvor et fyrtårn er opstillet ved havnens oprindelige indløb, og planen er efterfølgende at udvide projektet med yderligere udstillinger og genstande ved nogle af museets udvalgte lokaliteter. Udformningen af analysen vil hovedsageligt baseres på nogle interviews som vil foretages mellem undertegnede og tre af Kystmuseets ansatte ved Bangsbo afdelingen.

Metoden jeg igennem projektet vil anvende, er en såkaldt undersøgende metode med delt fokus på samarbejde med andre interessenter og en teoretisk analyse af forløbet. Dvs. at jeg vil foretage en undersøgelse af det tilgængelige materiale som museet har klargjort til udfærdigelsen af projektet, i forbindelse med de interviews jeg efterfølgende har foretaget. Det empiriske materiale vil ofte ikke være tilstrækkeligt til at give svar på min problemstilling, hvortil jeg vil anvende de teoretiske aspekter til at forklare handlinger og strategier ud fra, såsom hvorfor det er vigtigt at inkorporere

visse elementer af udstillingen, og hvordan disse kan have en indflydelse på projektets mulighed for succes.³

4.2 Interviews

I dette afsnit vil jeg fremlægge den måde, hvorpå jeg ønsker at foretage tre interviews af nogle nøglepersoner i udformningen af havneprojektet, som Kystmuseet er i gang med at udarbejde. Formålet er, at skabe overblik og forståelse for mit valg af en interviewbaseret analyse, samt de personer jeg ønsker at interviewe, hvorfor de er interessante at interviewe, samt teoretisk baggrund for interviewform og måden hvorpå jeg ønsker at udføre disse på. Som teoretisk udgangspunkt for interviewene vil jeg anvende Steiner Kvale og Svend Brinkmanns værk, *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, da dette er en bog som er udgivet i adskillige udgaver og indgår som central grundbog for mange varierende uddannelser, bl.a. de samfundsvidenskabelige og sundhedsorienterede linjer på universiteterne og University College. Netop denne udgave henvender sig desuden i høj grad til den måde hvorpå jeg ønsker at udføre mine interviews på, da den er både rettet imod forskningsinterview generelt og er en opdateret udgave fra 2015.

Selve interviewene jeg vil foretage kan, ifølge Kvale og Brinkmann, klassificeres under adskillige kategorier, men overordnet set vil jeg forholde mig til tre semikonstruerede interview, med udgangspunkt i havneprojektet og subjekternes roller og viden omkring dette. Et semikonstrueret interview er præcis hvad det lyder som, et interview som er delvist opsat, men stadig åbent for subjekterne til at tale udover selve spørgsmålene. Det vil sige, at jeg eksempelvis vil spørge ind til havneprojektet generelt, og derved overlade ordet til de interviewede, hvortil de frit kan fortolke spørgsmålet og inddrage viden som de personligt finder relevant i forbindelse med besvarelsen af selve spørgsmålet. Denne måde er særligt effektiv i forbindelse med skabelsen af ny viden, både blandt interviewer og subjekt. Metoden giver frit rum til fortolkning og reflektering over hvilke informationer er relevante, og giver derved også subjekterne en følelse af at være en mere aktiv og inddraget del af interviewet.⁴

³ Lind, Rikke: *Analyse af empiri*, Syddansk Universitet i Kolding, 2009, s. 1-3.

⁴ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 185.

Ifølge Kvale og Brinkmann er de første minutter af ethvert interview afgørende, for at skabe en god forbindelse og forståelse mellem interviewer og subjekt. For at skabe et godt samspil er det derfor essentielt at man pointerer specifikt hvad interviewet vil omhandle og formålet med dette. Dette har i forbindelse med mine interviews ikke være noget stort problem, da samtlige personer jeg har interviewet er ansat hos Kystmuseets afdeling i Frederikshavn, et sted jeg har været i studierelateret praktik hos. Subjekterne, et ord jeg personligt ikke finder særligt positivt at anvende om tidligere kollegaer, er derfor velkendte og har også kendskab til mig på et professionelt plan. De tre af Kystmuseets medarbejdere jeg ønsker at interviewe er:

- Hans Munk Pedersen – Hovedansvarlig for udformningen af havneprojektet.
- Henrik Gjøde Nielsen – Souschef for Kystmuseet.
- Erik S. Christensen – Lokalarkivar for Frederikshavn kommune.

Præsentation af interviewede

Hans Munk Pedersen.

Årsagen til valget af Hans Munk Pedersen som interviews subjekt er, at Hans har været initiativtager og hovedarkitekt af havneprojektet, samt har forbindelserne til de relevante myndigheder og centrale aktører i havnens ledelse. Under mit praktikforløb åbnedes en del af projektet på havnen, den del hvor havnens oprindelige indløb var placeret. Til dette blev der placeret ét af to fyrtårne, med dertilhørende plancher med formidlende tekst indvendigt. Åbningen foregik sammen med museets ansatte, havnebestyrelsen samt Frederikshavns borgmester, Birgit S. Hansen. Hans har desuden suppleret mig med materiale omkring projektet, hvorfra jeg har været i stand til at udforme spørgsmål til mine interviews. Blandt disse er der bilag og referater fra byrådsmøder, en beskrivelse projektets generelle udformning samt nogle af de plancher som vil indgå i selve udstillingerne i projektet. Hans er derfor en centrale aktør at interviewe, i forbindelse med at skabe forståelse for museets hensigter og mål med havneprojektet.

Henrik Gjøde Nielsen.

Årsagen til valget af Henrik Gjøde Nielsen, i forbindelse med interviewene er, at han i sit virke som souschef har et overordnet ansvar for museets diverse projekter, samt ledelsen af disse. Henrik har

desuden for nyligt færdiggjort sin Ph.d. afhandling omkring Hals Skanse, et forsvar som jeg fik mulighed for at overvære. Så et stort tillykke med titlen herfra. Henrik gav mig adskillige opgaver i løbet af mit praktikforløb, og stillede altid høje krav til det kvalitative i arbejdet, fremfor det kvantitative. Hans syn på et en mere moderne fremstilling af museernes samlinger og den rolle museerne har i registreringen af forandringer og bevaringen af kulturarven, er derfor interessant i forbindelse med den måde hvorpå havneprojektet skal bevare den moderne historie om Frederikshavn havn og den enorme udvikling byen står overfor.

Erik S. Christensen.

Erik S. Christensen er lokalarkivar i Frederikshavn og er en person som jeg arbejdede tæt med, bogstavelig talt, da mit midlertidige kontor var placeret på stueetagen i arkivet. Som del af mit uddannelsesforløb kørte Erik derfor både mig selv og en anden af museets praktikanter rundt i Frederikshavn, for at fortælle om byens lokalhistorie, herunder i høj grad havnens betydning og udvikling igennem tiden. For at få et godt indblik i den lokalhistoriske betydning af Frederikshavn havn, har jeg derfor valgt at interviewe Erik S. Christensen, som desuden har forfattet adskillige bøger omkring byens lokalhistorie. Et interview med Erik vil derfor have til hovedformål, at forklare havnens betydning for Frederikshavns udvikling siden 1806 og frem til i dag, som er den periode havneprojektet beskæftiger sig ud fra.

Valget af disse personer som interviews subjekter er derfor, i min optik oplagt, da disse er folkene med den største indsigt i havneprojektet, samt historien om Frederikshavn havn og erfaring med formidling denne historie. Kvale og Brinkmann ville definere sådanne personer som ”elitepersoner”, da disse har både akademiske baggrunde og stor erfaring med det som projektet her ønsker at undersøge nærmere. Elitepersoner er individer med høj ekspertise på området, hvilket samtlige af de udvalgte har. For yderligere at opfylde Kvale og Brinkmanns krav til et godt ”eliteinterview” er det derfor af yderste vigtighed, at jeg selv er velinformeret omkring havneprojektet samt de faglige termer og begreber, som jeg vil støde på igennem interviewene. Naturligvis er samtlige subjekter højere uddannede og med langt større ekspertise på det museale område end jeg selv, men som led i min uddannelse er det også vigtigt at jeg derfor interagerer med personer som disse, og derved kan opnå ny viden som jeg derefter kan inkorporere i min analyse af havneprojektet. Endvidere har Hans suppleret mig med en omfangsrig mængde materiale omkring

havneprojekter, så jeg har haft mulighed for at få en bedre indsigt i projektet inden foretagelsen af interviewene.⁵

Det gode interview

Nogle særlige nøglepunkter som Kvale og Brinkmann bringer frem er, at før ethvert interview er det vigtigt at vide hvilke informationer man søger og derved kan spørge konkret indtil disse. For at vise gensidig respekt er det derfor en god idé at briefe subjekterne inden interviewet begynder, og derved skabe en slags interviewguide for begge sider. På denne måde har både interviewer noget at forholde sig til, og den interviewede har den nødvendige viden omkring hvilke emner vil blive bragt på banen, så han eller hun bedre kan forberede sig og reflektere over hvordan vedkommende svarer. Forberedelse og indsigt i emnet gør desuden, at interviewet kan forløbe mere flydende og derved sparer både tid og gør det mere ligetil for subjektet at både svare på spørgsmål, men muligvis også selv opnå en ny viden omkring emnet som han eller hun ikke tidligere har tænkt over. Til at supplere dette element af interviewet, pointerer Kvale og Brinkmann også, at en debriefing af interviewet efterfølgende kan være en effektiv måde at genopfriske subjektets erindringer af forløbet, og om vedkommende har glemt at inddrage noget yderligere. Fysiske gestusser og ansigtsudtryk er derudover noget som ikke kommer til udtryk i de efterfølgende transskriberinger, så derfor kan det være en god idé at notere nogle af disse ned, for bedre at kunne forstå det skrevne materiale og måden hvorpå interviewer og subjekt interagerer med hinanden. Indledende er der altså tale om nogle specifikke elementer man bør overveje i form af generel interviewopsætning.⁶

Yderligere pointerede Alfred Kinsey, at åbne spørgsmål ofte er de bedste i forbindelse med at få de mest fuldstændige svar, hvilket er årsagen til jeg netop har valgt at foretage semi-konstruerede interviews, hvor jeg først stiller nogle simple spørgsmål og efterfølgende nogle, hvor de interviewede får mulighed for at uddybe nogle elementer af projektet, som måske ikke direkte henvender sig til spørgsmålet, men derimod kan have en anden form for relevans.⁷

⁵ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 201-202.

⁶ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 183.

⁷ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 189.

Der er især to punkter som bliver specificeret meget tydeligt, og disse er relativt basale i udformningen af et vellykket interview og samspil mellem deltagerne. De gode spørgsmål bør derfor både være tematiske og dynamiske, som kort forklaret betyder:

Tematiske – ”Hvad” spørgsmål, akademisk udformede, dybdegående og specifikke. Altså hvad emnet direkte omhandler.

Dynamiske – ”Hvordan” spørgsmål, korte og mere simple. Hverdagssprog og mere derved lettere at tale åbent og afslappet om. På denne måde opnår man en mere personlig og dynamisk samtale med subjektet.⁸

Til dette er et veludformet script til interviewet derfor en nødvendighed, for derved at forholde sig til hovedemnet uden for meget udenom snak. Det er interviewerens ansvar at overholde tidsplanen og at spørgsmålene bliver besvaret i deres fulde, så man undgår en masse svar uden reelt indhold eller besvarelser på konkrete elementer af det man undersøger i sammenhæng med interviewene. Der skal dog stadig være mulighed for subjektet at uddybe sine svar, og gerne komme med viden og informationer som spænder udover selve spørgsmålet, så længe det oprindelige spørgsmål samtidig besvares.

Man bør derfor altid have i baghovedet, hvordan man ønsker at anvende spørgsmålene og svarene i analysen af det man undersøger, altså bør man sikre sig at både det man spørger om og det man får fortalt er relevant for undersøgelsen, som i dette tilfælde omhandler Kystmuseets håndtering af havneprojektet. I mit tilfælde vil min analyse kunne betegnes som en narrativ analyse, hvor jeg inddrager de narrativer jeg indsamler i forbindelse med mine interviews, men også det fysiske og digitale materiale jeg får udleveret af Kystmuseet, således at jeg kan kombinere disse og skabe en sammenhængende og faktuel analyse af det samlede projekt. For at kunne stille de rigtige spørgsmål er det derfor yderst vigtigt først, at finde ud af hvad museet laver, hvad er baggrunden for dette arbejde og en generel plan over hvordan de ønsker at udføre dette. Derefter kan man stille

⁸ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 186.

opfølgende spørgsmål som har til formål, at få en uddybende forklaring på de handlinger personerne og museet foretager sig.⁹ Et citat fra bogen der særligt beskriver dette lyder således:

*”Interviewere, der ved, hvad de spørger om, og hvorfor de spørger, vil under interviewet forsøge at afklare mening, der er relevant for projektet. Sådanne forsøg på tydeliggørelse af interviewpersonernes udsagn vil give den senere analyse et mere sikkert grundlag. Disse bestræbelser på meningsafklaring under interviewet kan også fortælle subjektet, at forskeren faktisk lytter til og er interesseret i hvad han eller hun siger”*¹⁰

Interview dagen

De tre interviews jeg foretog, først af Hans Munk Pedersen og efterfølgende af Henrik Gjøde Nielsen og til sidst Erik S. Christensen, fandt sted d. 9 november 2016. På datoen havde museet personalemøde hvor alle parter var tilstede. Interviewet med Hans havde en varighed på lidt under en time, og de to øvrige interview var nogle minutter kortere end en halv time hver. I alt er der således tale om lidt under to timers reelt interview materiale, som efterfølgende er blevet transskriberet, godkendt af de interviewede parter, og derefter anvendt som hovedkilder igennem analysen.

Nogle dage forinden, hvor vi over mail aftalte dato og tidspunkt, gav jeg desuden en heads-up omkring hvad jeg ønskede at interviewe dem hver især om. På denne måde ville de ikke blive overraskede og havde i stedet tid til at forberede sig på selve interviewene, i henhold til Kvale og Brinkmanns anbefalinger. Før interviewene gjorde jeg desuden, som Kvale og Brinkmann anbefalede, og foretog en briefing af hvordan interviewet skulle foretages samt interviewformen. Derved var de velforberedte og forstående for, præcist hvordan jeg ønskede at foretage mine interviews. Måske var de endda alt for velforberedte, da mange af mine opfølgende spørgsmål, som jeg noterede ned imens de talte, blev besvarede ud fra yderligere punkter de kom ind over. Samtlige interviewede er naturligvis professionelle på området og er blevet interviewet adskillige gange tidligere, kombineret med viden om mit projekt og interviewretningen, så har de sandsynligvis haft

⁹ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 184-187.

¹⁰ Kvale, Steiner; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Rietzels Forlag, 2015, s. 189.

en meget god forståelse for præcist hvor jeg ville hen med mine spørgsmål. Svarene jeg fik var derfor også særdeles dybdegående og strakte sig i mange tilfælde også udover det deciderede spørgsmål, og i nogle tilfælde dækkede endnu et af mine efterfølgende spørgsmål. Derved blev nogle af mine spørgsmål reelt set besvaret uden jeg egentlig stillede dem, da de allerede var besvaret på forhånd, noget som jeg da også nævnte i visse tilfælde hvor f.eks. Hans besvarede to spørgsmål med ét svar, fordi han netop er så engageret i projektet og har en så bred viden omkring det både den historiske baggrund og havneprojektets opbygning.

Kort sagt, de var rigtige gode til at tale. Der er dog intet negativt ment med dette, tværtimod. Samtlige parter var yderst oplagte og stemningen var meget positiv, hvor vi kom ind på samtlige faser af projektet. Især interviewet med Hans og Henrik vil være centrale i forbindelse med projektets analyse, hvorimod interviewet med Erik vil ligge mere til grund for redegørelsen om Frederikshavn Havn, dens historiske betydning og hvorfor denne del af byens historie er så vigtig at dokumentere og formidle.

Til slut vil jeg bare bemærke, at måden hvorpå jeg foretog interviewene på har været yderst effektiv i min søgen på svar. Interviewpersonerne var både veloplagte, engagerede og dygtige til både at besvare mine direkte spørgsmål, men også de opfølgende og dem som jeg ikke selv nåede at stille. Samarbejdet med de eksterne parter vil jeg derfor kun omtale særdeles vellykket og positivt.

5.0 Redegørelse

5.1 Havnemiljøer og deres betydning

Til denne del af redegørelsen vil jeg forklare nærmere omkring vigtigheden af havneforbindelser, for udviklingen af en by og det omkringliggende område. Hertil er Frederikshavn derfor meget velegnet at undersøge nærmere, da dette er en by hvor udviklingen og byens væksten direkte har været forbundet med havnen og dens udvikling. Det er dog ikke et fænomen som kun finder sted i Danmark, men derimod på globalt plan. Ifølge FN lever omkring 40 % af Jordens befolkning indenfor 100 km af havet.¹¹

¹¹ United Nations: *Percentage of total population living in coastal areas*, hjemmeside.

Maritime områder og byer med havneforbindelser påvirker derved en stor del af befolkningen, men ser man udelukkende på Danmark, så er fire af de fem største byer forbundet til havet. På globalt plan ser man en lignende tendens, hvor nogle af de største, mest veludviklede og hurtigst voksende byer, har en direkte forbindelse til havet som eksempelvis New York, Tokyo, Rotterdam osv. Havnemiljøer er derfor noget som berører en enorm mængde folk, både erhvervsmæssigt men også intersemæssigt, da man direkte kan danne forbindelse med en bys udvikling og dens forbindelse til havet. Nogle havnebyer fokuserer på godstransport, som Rotterdam, hvorimod andre eksempelvis fokuserer på fiskeri, som Skagen. Byernes udvikling bærer således ofte præg af, hvilken slags havn der er etableret og hvad dennes formål primært er. Denne undersøgelse af Kystmuseets havneprojekt fokuserer dog udelukkende på Frederikshavn havn, hvortil dennes udvikling også vil være i centrum for undersøgelsen og den anden del af redegørelsesafsnittet. Dette afsnit derimod, vil kort forholde sig til hvorfor havnemiljøer generelt er interessante at undersøge, med udgangspunkt i de industrielle erhvervshavne.

De store industrielle havne blev i Danmark til, i midten af 1800-tallet hvor Danmark undergik en større industriel revolution. Nye industrier blev grundlagt, mekanisering af fartøjer og fabrikker blev mere omfattende og udviklingen af nye teknologier og fremskridt fandt hastigt sted.¹²

Dette er desuden noget, som jeg igennem min praktik på Kystmuseets afdeling i Skagen har arbejdet med. Der omhandlede mit projekt Skagens industrielle revolution, og hvordan havnen udviklede sig og påvirkede byens enorme vækstspurt tidligt i 1900-tallet. Det var blandt andet denne opgave, som vakte min interesse for også at undersøge Kystmuseets havneprojekt nærmere, for derefter at vælge dette som udgangspunkt for mit speciale. Forbindelsen mellem havnen og byen har for mit vedkommende vist sig særligt interessant, både historisk set men også formidlingsmæssigt, da folk som ikke har direkte forbindelse til havnene ofte ikke oplever hvad der foregår på disse lokaliteter og hvordan de historisk set har påvirket byudviklingen og derved også borgernes hverdag.

Hastig udvikling og effektivitet er nogle af de træk, som siden 1800-tallet og fortsat er af højeste prioritet for erhvervshavnene. Ser man på en bys udvikling, så er det i høj grad det æstetiske og arkitektoniske, som er vægtet højt for at tiltrække folk og for at forskønne byens fremtoning.

¹² Harnow, Henrik; Christensen, René S; Haastrup, Gitte; Wedell, Flemming: *Industrisamfundets havne 1840-1970 - Bygninger, miljøer og bevaringsværdier på danske havne*, Kulturarvsstyrelsen, 2008, s. 8.

Omvendt er det derimod på havneområderne, hvor det hovedsageligt er ingeniører og entreprenører som designer og bygger ud fra arbejdsmæssig effektivisering. Bygningerne har således et formål og det økonomiske aspekt er vægtet højt, netop fordi disse bygninger ikke altid er forventet at holde i længere tid. Dette var dog et mere fremtrædende fænomen i 1800- og 1900-tallet, hvor nye industrier og fabrikker kom til hurtigere end i dag. Den industrielle revolution som fandt sted på havnene har derved betydet, at majoriteten af de gamle bygninger ikke længere er til stede, og arkitektonisk følger havnen derfor med den vækstmæssige udvikling, hvor forældet teknologi og bygninger udskiftes når de har udtjent deres formål. Havneområder bærer således ofte præg af en moderne fremtoning, men også en mere kold og mekanisk atmosfære, som langt hen ikke passer sammen med den mere attraktive fremtoning af byernes arkitektur. Havneområderne er derfor oftest adskilt fra selve byerne, hvilket ikke skal forstås som om de eksisterer hver for sig, men derimod at der er et tydeligt skel imellem hvor havnen begynder og hvor byen slutter. Kun ganske få af havnens bygninger blev bygget, således at de fremstod visuelt tiltrækkende. Her er der tale om eksempelvis toldkamre og administrationsbygninger, som ikke tjente noget industrielt formål, hvorfor mange af disse også fremstår som nogle af havnenes mere attraktive bebyggelser. Toldkamrene er derfor også nogle af de ældre bygninger som findes på havnene, da disse ikke har haft behov for at blive erstattet. Havneområder kan man derfor diskutere om, hvorvidt de overhovedet kan tiltrække folk, udover de som arbejder på områderne.¹³

Havneprojektet som Kystmuseet beskæftiger sig med, vil netop finde sted på forskellige lokaliteter, herunder på havnen, og hvordan man så kan tiltrække borgere til den del af byen, er noget jeg i analysen vil komme nærmere ind på. Det er hverken det smukke byggeri, naturen eller de historiske byggerier man besøger havnen for at opleve, og desuden er adgang til havneområderne i moderne tid ofte begrænset, grundet antiterror foranstaltninger samt virksomhedernes interesse i ikke at have tilfældige personer gående i vejen for deres arbejde. Havneprojektet er derfor lidt specielt, da dets formål netop er, at tiltrække folk til et område som ikke tidligere har været så åbent for offentligheden.

Havnenes historie er derfor noget som ikke i særlig høj grad bevares, da det både er besværligt og udenfor selve havnenes interesse. Når bygninger, maskiner osv. kasseres, vil disse ofte sælges videre eller blive skrottes og materialerne genanvendes. Et eksempel er Aalborg havn, hvor de

¹³ Harnow, Henrik; Christensen, René S; Haastrup, Gitte; Wedell, Flemming: *Industrisamfundets havne 1840-1970 – Bygninger, miljøer og bevaringsværdier på danske havne*, Kulturarvsstyrelsen, 2008, s. 108-109.

gamle kraner væk, alle bygninger med undtagelse af et enkelt pakhus er revet ned og den materielle kulturarv er derfor vanskelig at arbejde med, da den ikke længere eksisterer. Fotografier, videomateriale og lignende er derfor nogle af de hovedredskaber som historikere og museer har at arbejde med, når det kommer til bevaringen af havnenes kulturarv. Dette problem er ikke kun noget man støder på blandt havneområder som har gennemgået en voldsom gentrificering, som Aalborg havn og Aarhus havn. Havneområderne er, som tidligere nævnt, under konstant udvikling og kulturarven er igennem tiden blevet udskiftet og moderniseret, hvorved autentiske genstande kan være svære at indsamle og bevare. Udover besværet ved indsamling af materiale, er der også udfordringerne ved selve størrelsen og det vedligeholdelsesmæssige arbejde. På trods af dette, har virksomhederne på havnene i Danmark derimod været gode til at bevare deres historie i arkiverne, som jeg personligt oplevede i min praktik på Kystmuseets afdeling i Bangsbo, hvor frivillige kom ugentligt for at sortere og organisere materiale fra Alpha Diesel fabrikken, et arbejde som har stået på i over ti år.

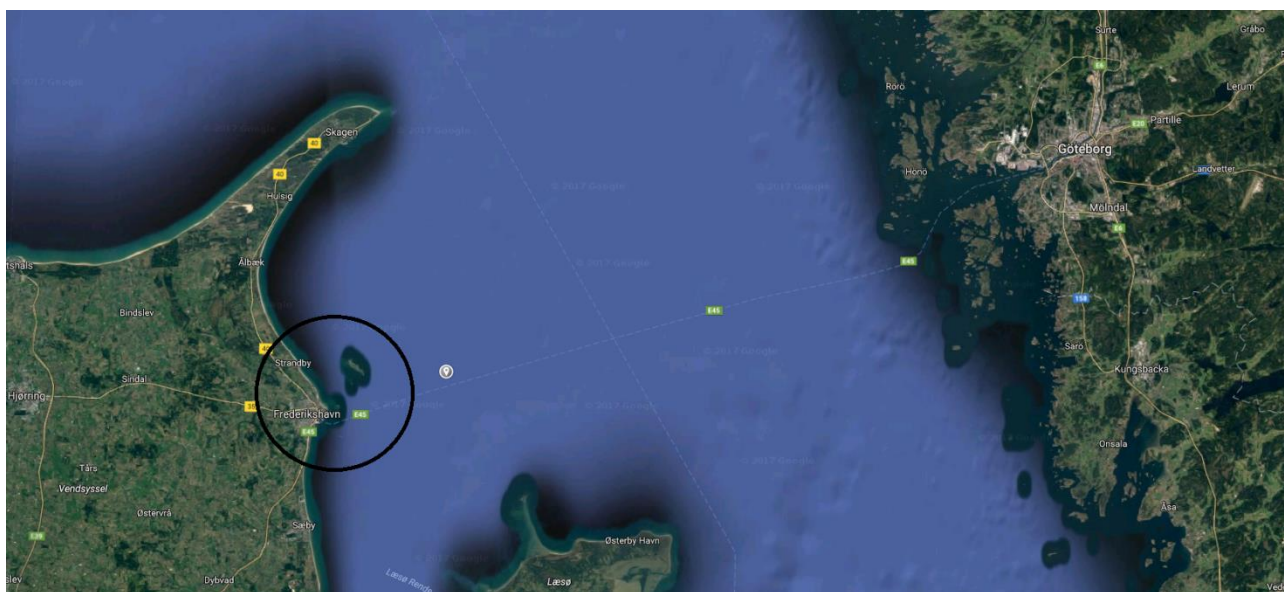
I tilfældet med Frederikshavn, skjuler arkiverne netop mange gode historier omkring havnens udvikling og indflydelse på byen, i takt med hvordan virksomhederne er kommet og gået til. Henrik Gjøde Nielsen bemærkede også i interviewet, at på trods af manglende genstande, så er selve historien ikke besværlig at arbejde med da denne er blevet både veldokumenteret og bevaret i arkiverne. Det er også noget som Kystmuseet prioriterer med deres havneprojekt, nemlig at bevare den nutidige historie, havnens udvikling og forbindelsen til fortiden. Således at man i fremtiden har endnu bedre forudsætninger for at arbejde med havnens historie.

5.2 Frederikshavn Havn

Denne del af projektets redegørende afsnit vil omhandle selve historien bag Frederikshavn havn, og vil hovedsageligt være baseret ud fra et interview med Erik S. Christensen. For at understrege havnens betydning for Frederikshavn, er det derfor essentielt at dennes udvikling og historie både dokumenteres og formidles. Herunder vil jeg derfor redegøre nærmere for de svar jeg fik igennem mit interview Erik.

Arbejdet på etableringen af havnen bliver påbegyndt i 1805 og færdiggjort tidligt i 1806. Først vil vi dog se lidt længere tilbage i historien, for at understrege Frederikshavns betydning i forhold til byens geografiske lokalitet. Placeringen af Frederikshavn, med selve havnen liggende i læ for både holme og rev, har historisk set været af betydelig strategisk vigtighed, både handelsmæssigt og

forsvarsmæssigt. Første gang man hører om Fladstrand, som er et område lidt syd for Frederikshavn havn, er i 1534, hvor man ifølge Erik har evidens for handel omkring Fladstrand. Den strategiske beliggenhed af Fladstrand fik dog senere større betydning, da man fra 1627-29 byggede den første skanse og senere den anden i 1670, som endvidere blev udvidet til Citadellet Fladstrand. Det blev igennem reformationen og begyndelsen af enevældens indførelse, påbegyndt en fortifikation og militarisering af områderne ved Frederikshavn. Der opførtes adskillige forsvarsværker ved en relativ lille bebyggelse i udkanten af Nordjylland. Frederikshavns geografiske beliggenhed har i adskillige århundreder ligget til grund for adskillige generationers opførelse af forsvarsværker i regionen. Man bør huske på situationen imellem Danmark og Sverige i denne periode, hvor man efter Englandskrigen i 1807-14, mister kontrollen over Norge samt den britiske overtagelse af den danske flåde. Frederikshavns havns første militære kapacitet var derfor ikke af tidligere kendte dimensioner, men derimod bestående af blot ni kanonbåde, som udgjorde Nørrejske Robåds Flotille.¹⁴

Frederikshavns geografiske placering, markeret i sort cirkel.

Foto: Google Maps, 2017.

¹⁴ Bilag 3: Interview med Erik S. Christensen, s. 3-6.

Frederikshavns strategiske placering er derfor ikke til at misforstå. Byen ligger ved et af de smalleste områder af Kattegat, og måske vigtigst af alt, i læ for vestenvinden. Ser man nærmere på ovennævnte kort, kan man se der ud fra byen ligger nogle landområder i havet. Her er tale om henholdsvis Græsholmene og Hirsholmene, en lille øgruppe som skibstrafikken i mange år har søgt læ bag. Vandet omkring Frederikshavn er derfor ideelt for skibe, da de ligger beskyttet mod elementerne samt tæt ved en købstad, som Frederikshavn officielt blev i 1818.

Frederikshavns placering har i mange århundreder betydet, at byen har ligget tæt op ad én af verdens mest trafikerede sejlruiter. Handlen som er kommet igennem Kattegat er altid gået forbi Frederikshavn, og byen har derfor også nydt godt af denne. Handlen og den militærstrategiske beliggenhed blev derfor også et stort emne i slutningen af 1700-tallet, hvor flere skipperkøbmænd begyndte at komme til.

Vigtigst af disse, som Erik nævner, er en mand ved navn Franz Übersachs, som egentlig er bagmanden bag hele det oprindelige havneprojekt. Übersachs havde nemlig indset vigtigheden af Fladstrandsområdet og nødvendigheden af en havn, hvilket ikke bør komme som en overraskelse da manden netop var en skipperkøbmand. Han havde således igennem sin handel i området opdaget, at det vil være profitabelt at anlægge en reel havn. Inden da opkøbte han desuden adskillige store arealer omkring det som i dag er havnen, hvorefter han foretog en underskriftsindsamling blandt hans kollegaer og øvrige skipperkøbmænd. Den folkelige holdning var heller ikke til at tage fejl af, der var positiv stemning omkring havneprojektet og Übersachs gik videre med sit projekt, men først i 1805 godkendes hans anmodning af Kong Christian 7., og en mand ved navn Claus Hartvig Henne blev udsendt for at forestå byggeriet. Således gik det til, at Fladstrand blev tilkendt midler til at grundlægge den første havn. Det blev dog ikke et ligetil anlæggende, da havnen ikke blev bygget i det tiltænkte størrelsesomfang, grundet Englandskrigen fra 1807-14.¹⁵

Den tidlige havn var dog meget enkel i dens konstruktion, grundet datidens tekniske udfordringer. Erik beskriver den som værende bygget ud fra dæmninger og simple træmoler. En konstruktion som teknisk set var meget lig den, som blev til i Skagen i 1907. Både Frederikshavn havn og Skagen havn har historisk set været tæt forbundne, noget som jeg også vil komme nærmere ind på i senere afsnit.

¹⁵ Bilag 3: Interview med Erik S. Christensen, s. 3.

I 1807 begyndte Frederikshavn havns historie så for alvor, under ejerskab af kongemagten. Allerede kort efter færdiggørelsen var der tale om havneudvidelser og i 1818, da Fladstrand blev til købstaden Frederikshavn, tilbød kongen så at sælge havnen til byen, hvilket de takkede nej til. Først i 2006 opkøbtes havnen af Frederikshavn kommune, hvor den i mellemtiden har været underlagt ”Den Kongelige Havnekommission” og senere under ”Statshavneadministrationen”. Opkøbet af havnen har derfor været en kæmpe investering for byen, men én de har vidst var nødvendig. For både Frederikshavn og Skagen er det nemlig de to havne, som har ligget til grund for byernes succes.

Efter mange år undergik Frederikshavn havn sin første udvidelse i 1834, og igennem 1800-tallet oplevede byen en betydelig vækst. Især dampskibstrafikken blev afgørende, da der begyndte at komme faste gods- og passagerruter til. Frederikshavn var derved blevet rigtigt forbundet med det øvrige Danmark, og endvidere med gode maritime forbindelser til udlandet og Frederikshavn havn begyndte for alvor at sætte sit præg på byen, igennem industrialiseringen. Med den førnævnte dampskibstrafik og byens vækst igennem 1800-tallet, var der nu grobund for at byen kunne vokse endnu mere, i takt med havnen og den voksende industri.¹⁶

Frederikshavn havn fik desuden en ret væsentlig rolle under 2. Slesvigske Krig, hvor danske tropper trak sig tilbage fra Sønderjylland. De nåede helt op til Nordjylland, hvor man fra Frederikshavn påbegyndte en massiv evakuering af tropperne, for dernæst at sende dem til højere prioriterede områder, som Fyn og Sjælland. Op mod 15.000 tropper blev således flyttet fra Jylland til de store øer, hvorfra staten håbede at kunne forsvare sig bedre mod den tyske offensiv. Efter krigens afslutning, hvor man havde oplevet hvor vigtig Frederikshavn var, blev der i 1870 anlagt jernbane fra Nørresundby til Frederikshavn. Man havde fundet frem til, at jernbane transport var blandt de hurtigste og mest effektive måder at transportere tropper på, hvilket både styrkede Frederikshavns position militærstrategisk, men også handels- og vækstmæssigt. Tilkoblingen til jernbanenetværket i Danmark har derfor også haft en stor betydning for Frederikshavn havn, da man således også havde bedre muligheder for import og eksport, særligt af fisk i 1900-tallet. Etableringen af havnen samt sammenkoblingen til jernbanenetværket medvirkede således til, at væksten i Frederikshavn i

¹⁶ Bilag 3: Interview med Erik S. Christensen, s. 3-4.

perioden 1801-1901 var på et sådant niveau, at byens befolkning fordobledes, i særdeleshed pga. den øgede industrialisering i Frederikshavn.¹⁷

Noget som både Erik S. Christensen og Hans Munk Pedersen har pointeret igennem mine interviews med dem, er vigtigheden af industrierne på havnen, og deres evne til at efterkomme søfartens behov. Som Hans selv fortalte:

*”Det er selvfølgelig én ting, at havnen kan tage det, men en anden ting er, at der skal være de virksomheder på havnen som kan levere de ydelser som søfarten efterspørger. Det nytter jo heller ikke noget hvis man kan gå ind i en havn, men der så ikke er en skid at komme efter”*¹⁸

Industrien i Frederikshavn var på daværende tidspunkt fokuseret omkring henholdsvis fiskeri i små både, samt import og eksport af varer med dampskibe. I 1870 skete der dog noget, som for alvor ændrede havnens rolle og de ydelser den kunne tilbyde. Frederikshavn havn blev nemlig for alvor til en fiskerihavn, da Harald Valdemar Buhl grundlagde det første skibsværft i byen. De små joller blev udskiftet med søgående kuttere, snurrevodsfiskeri blev den primære fangstmetode og to øvrige værfter kom til havnen inden for kort tid. Det industrialiserede fiskeri var derved kommet til Frederikshavn og byen blev et nationalt centrum for netop dette. De nye typer af kuttere var så effektive, at det udenlandske fiskeri også begyndte at interessere sig for disse nye og revolutionerende fartøjer. Buhls værft fik med tiden en enorm erfaring indenfor byggeriet af søgående trækuttere, hvor Frederikshavn og Skagen så for alvor blev konkurrenter på fiskeeksportmarkedet. Både fiskerne i Frederikshavn og Skagen var storeeksportører af især fladfisk til det tyske marked, hvor den øgede efterspørgsel satte store krav til fiskeriet. Jernbaneforbindelsen fra Frederikshavn blev derfor af enorm betydning for fiskeeksportørerne i begge byer. Den tidlige industrialisering af Frederikshavn havn var et vendepunkt i byens historie, hvor man gik fra at være en lille handelsflække i det nordlige Udkantsdanmark, til at være en national og international specialist i konstruktion af fiskerfartøjer, samt værende en af landets vigtigste fiskeribyer. I 1883 blev havnen så endnu en gang udvidet og omdefineredes som en ”storhavn”, og det bliver så startskuddet til den enorme vækst i fiskeriet som finder sted i slutningen af 1800-tallet og

¹⁷ Christensen, Erik S.: *Frederikshavn som værftsby for fiskefartøjer 1870-1988*. I: Erhvervsarkivet: *Erhvervshistorisk årbog*, 2012, s. 50-51.

¹⁸ Bilag 1: *Interview med Hans Munk Pedersen*, s. 15.

begyndelsen af 1900-tallet. Værfterne begyndte i 1930'erne at specialisere sig mere indenfor stålskibsbyggeri, hvortil de endnu engang udviklede nogle af verdens mest effektive fiskefartøjer. Skibsbyggeri og fiskeriet var i 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet havnens primære indtægtskilder. Det var disse industrier man rettede fokus mod, da det var disse som efterspurgtes og viste sig indtægtsrige. Fra 1930'erne og frem til 1970'erne var havnens formål ret klare. Man fokuserede på at udvikle ståltrawlere på værfterne, motorer ved B&W Alpha Diesel og ”Frederikshavn Motorfabrik og selvfølgelig vejede selve fiskeriet også tungt.¹⁹

Kystmuseets Haj-type kutter ”Hansa” fra 1924 i forgrunden, én af de sidste typer trækuttere beregnet til snurrevodsfiskeri. Moderne ståltrawler ”Cattleya” i baggrunden – Skagen havn.

Foto: Jesper Jensen, 2015.

Selve fiskerihavnen blev et slags vækstprojekt for Frederikshavn, hvor man efter anden verdenskrig havde behov for at øge beskæftigelsen. Det blev da også en succes og fiskeindustrien voksede meget i Frederikshavn, igennem 1950'erne og 1960'erne. Det holdt dog ikke særlig længe, grundet oliekriser og øgede udgifter for fiskerne. Fiskeriet og skibsbyggeriet begyndte derfor i 1970'erne at være af mindre betydning for havnen, da oliekriserne i 1973 og 1979 betød øgede petroleumspriser, som medførte at fiskeriet flyttede til Hirtshals og Hanstholm. Havnen stod derfor overfor en ny problemstilling, nemlig hvad den så skulle fokusere på, for at skabe vækst og arbejdspladser.²⁰

¹⁹ Bilag 3: Interview med Erik S. Christensen, s. 7-9.

²⁰ Bilag 3: Interview med Erik S. Christensen, s. 5-6.

Frederikshavn erhvervshavn blev siden begyndelsen af 1980'erne, nødt til at finde nye muligheder at specialisere sig indenfor, udover færgetrafikken. Det tog en del år før havnen fandt sig til rette igen, først efter årtusindskiftet kom det rigtigt på plads igen. En mand ved navn Jeppe Ørskov så dertil mulighed i, at indrette Frederikshavn som en industri- og servicehavn. Boreplatforme ude i Nordsøen skulle regelmæssigt vedligeholdes, hvortil Frederikshavn burde tilbyde netop denne form for ydelse.²¹ I 2003 grundlagde Jeppe Ørskov og hans familie derfor Orskov Yard, med baggrund i familiens erfaring indenfor maritimt byggeri. Virksomheden har siden da, specialiseret sig indenfor reparation og ombygning af maritime fartøjer og offshore konstruktioner, hvortil havneudvidelsen vil gøre det muligt for virksomheder som Orskov Yard, at udvide deres servicetilbud betydeligt.²²

Dertil kommer vi så op til nutiden, hvor Frederikshavn havns primære omdrejningspunkter er færgetrafik og servicering af især offshore industrien. Der er fortsat nogle fiskere tilbage, samt et lille værft, Frederikshavn Værft og Bedding, som Kystmuseet er ejer af, men udover dette er havnen hovedsageligt indrettet som en turist- og servicehavn. Værftet har desuden givet Kystmuseet bedre muligheder for både træ- og metalarbejde, hvilket har været en stor fordel når det kommer til at producere materialer og lignende til eksempelvis udstillinger osv. For at kunne forbedre forudsætningerne for en succes indenfor dette, har Frederikshavn kommune derfor valgt at investere omkring 600 milliarder i en havneudvidelse, hvor både arealet samt havnens dybdegang forøges.

En anden vigtig faktor for at havneudvidelsen kan blive en succes er, at kommunen aktivt gør det lettere og mere attraktivt for nye virksomheder at etablere sig på havnen. Målet med udvidelsen er ikke kun at tilgængeliggøre mere plads til eksisterende virksomheder, men derimod også at udvide Frederikshavn havns service udbud. Til dette har man fra kommunens side valgt, at forbedre behandlingstiderne på diverse godkendelser for nye virksomheder og tilbyder øget støtte i form af opstartshjælp. Endvidere forklarede Hans, at erhvervsuddannelserne i Frederikshavn også er en del af denne strategi, da nye virksomheder jo også kræver kvalificeret arbejdskraft. Man kan derfor sige at det ikke bare er en udvidelse af havnen som er i gang, men derimod en overordnet plan for fremtidig vækst i hele Frederikshavn, både erhvervsmæssigt og uddannelsesmæssigt. Frederikshavn havn må derfor også siges at være omdrejningspunkt for byens videre udvikling, ligesom den har været igennem tiden. Med havneudvidelsen forventer man derfor at gentage tidligere historiske

²¹ Bilag 3: *Interview med Erik S. Christensen*, s. 6.

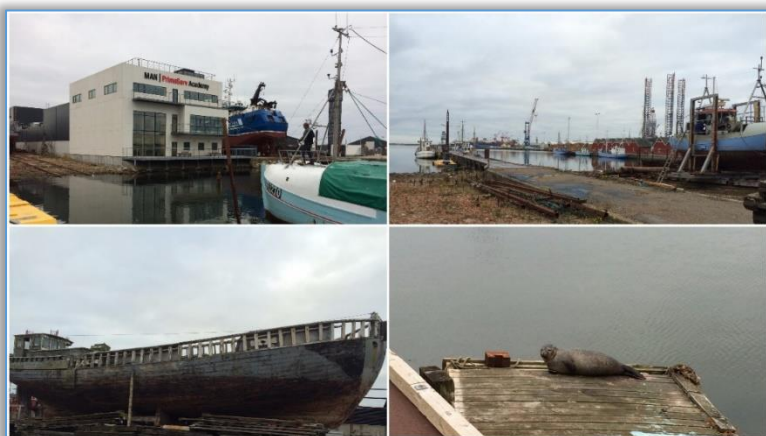
²² Maritime Danmark: *Nekrolog: Jeppe Ørskov er død*, hjemmeside.

succeser, noget som Kystmuseet igennem havneprojektet forsøger at formidle igennem sammenhænge mellem fortidens og nutidens havneudvidelser.

Følgende er udelukkende tal for etape 1 af 3, hvor følgende etaper i havnens udvidelse vil blive foretaget når der viser sig behov og efterspørgsel for disse. Etape 1 er den nuværende havneudvidelse som skal stå færdigt i 2018 og forbedringerne er som følger:

- 30.000 M² kajareal.
- 330.000 M² baglandsareal.
- 600 M kaj.
- 11 M dybdegang forbedret til 14 M.²³

Det var efter samtaler med havnens 12 største aktører at det blev bekræftet, at der på havnen var opstået behov for øget plads til nye virksomheder og faciliteter samt udvidelse af eksisterende virksomheder. Da havnen samtidig er, som både Erik og Hans påpeger, byens motor, er det derfor også nødvendigt for byen at imødekomme disse behov. Dette resulterede i, at man i 2012 begyndte planlægningsarbejdet på havneudvidelsen som skal stå færdig i 2018. Havneprojektet som Kystmuseet beskæftiger sig med for tiden, har dertil formål at registrere, dokumentere og formidle havnens historie, men også hvordan fortiden hænger sammen med nutiden. Det er denne dokumentation af fortiden samt registrering af forandringerne i nutiden, som Kystmuseet arbejder på at formidle, både i udstillingsform og bogform, et projekt som jeg igennem den kommende analyse vil undersøge nærmere.

Frederikshavn Værft og Bedding.

Foto: Jesper Jensen, 2015.

²³ Frederikshavn havn: *Om havneudvidelsen*, hjemmeside.

I 1962 oplevede Frederikshavn åbningen af Flådestation Frederikshavn. Denne blev placeret imellem erhvervshavnen og lystbådehavnen og har siden dens åbning beskæftiget en betydelig del af Frederikshavns befolkning. Så endnu engang havde forsvaret valgt at investere i Frederikshavn, som del af NATOs militærstrategiske program. Flådehavnen blev desuden finansieret af netop NATOs infrastrukturprogram.²⁴

Flådestation Frederikshavn er både forsvarsmæssigt og erhvervsmæssigt en kæmpe bidragsyder for Frederikshavn kommune. Basen beskæftiger omkring 1500 ansatte og er operationsmæssig central for 1. Eskadre, hvis opgave er at løse nationale operationer, såsom vedligeholdelse af flådefartøjer samt mulighed for at indgå i forskellige former for samarbejde med andre NATO allierede. Basens officielle betegnelse er OPLOG FRH, som står for Operativt Logistisk Støttecenter Frederikshavn, og står ligesom erhvervshavnen overfor en udvidelse og forbedringsproces.²⁵ Til dette er der afsat et beløb på ca. 300 millioner kr., som har til formål at forbedre basens faciliteter og muliggøre det for flere skibe at lægge til i havnen. Hans nævnte bl.a. at dette muligvis kan være en forberedende foranstaltning, hvis søværnet skulle vælge at lukke basen i Korsør for derefter at samle hele søværnets operative kapacitet og inventar i Frederikshavn, men intet er dog bekræftet. Udvidelsen gør det derimod muligt, og en investering på 300 millioner kr. bør anses som en sikring af fremtidens behov, og en tro på Frederikshavns relevans for det danske forsvar.

Flådestationen vil naturligvis også indgå i Kystmuseets udstillinger omkring havneudviklingen, men derimod er det ikke muligt at udstille noget på flådens anlæg, da disse ikke tillader civile adgang. Opgaven her vil derfor forholde sig primært til erhvervshavnens udvidelse og de udstillinger som vil finde sted på havnen og museets anlæg, men med mindre referencer til arbejdet med den militærhistoriske del af Frederikshavn havn, da det i høj grad var det militærstrategiske aspekt som lå til grund for oprettelsen af den første havn.

6.0 Teori

Afsnittet her vil være en præsentation af de teorier, som jeg anvender i forbindelse med min analyse af Kystmuseets igangværende havneprojekt. Formålet vil være, at analysere projektets omfang og udstillingerne ud fra kendte teorier omkring forskellige udstillingstyper, samt de genstande og

²⁴ Slots- og kulturstyrelsen: *1. Flådestation Frederikshavn*, hjemmeside.

²⁵ Forsvaret: *Operativt Logistisk Støttecenter Frederikshavn*, hjemmeside.

metoder man vælger at anvende i forbindelse med formidling af historien. Havneprojektet er blandt de største Kystmuseet har beskæftiget sig med, og derfor vil der inddrages forskellige former for teori til de forskellige aspekter af projektets udformning.

6.1 Strandgaards udstillingsteori

Til at begynde afsnittet omkring Strandgaards udstillingsteori, vil jeg først lave en kort introduktion af Ole Strandgaard, for derefter at forklare nærmere omkring hans teorier omkring museale udstillinger og deres betydning.

Ole Strandgaard er en meget anerkendt forfatter og foredragsholder indenfor det museologiske område. Han er født i 1938 i Søllerød og har siden 1970'erne arbejdet indenfor museumsverdenen. Han er uddannet etnolog og har tidligere været ansat på museer som Moesgård Museum og Nationalmuseet. Strandgaard er således meget erfaren indenfor det museologiske område og har desuden forfattet nogle af de største værker indenfor dansk museumslitteratur, som eksempelvis *Museumsbogen – Praktisk museologi*, hvorfra hans teori omkring udstillinger og deres betydning og virkemidler stammer. Det er denne bog jeg har valgt at anvende som teoretisk udgangspunkt for måden hvorpå Kystmuseet opbygger deres havneprojekt, hvilket jeg vil komme nærmere ind på igennem analysen.²⁶

Strandgaard beskriver i sit værk, hvordan udstillingen ikke er et fænomen som blev opfundet af museerne, men derimod er en formidlingsmetode de også anvender. En udstilling i sig selv er blot en fremstilling af genstande, uagtet deres betydning eller formål. Udstillinger kan derved være målrettet kommercielle formål men også formidlingsmæssige. Til afsnittet her vil jeg dog fokusere på den type udstilling som museerne anvender, og som Strandgaard beskriver i kapitel 11 i *Museumsbogen*. Et specifikt tema som Strandgaard konsistent vender tilbage til, er udstillingens sprog og visualisering. Ifølge Strandgaard er det nemlig det visuelle som tiltrækker de besøgende og drager deres blikke mod udstillingerne, men sproget bør også kunne formidle historien bredt og på en interessant måde for ikke at afskrække besøgende med mere tekst end de fleste gider læse.

²⁶ Litteratursiden: Ole Strandgaard, hjemmeside.

Derfor er det af yderste vigtighed, at en udstilling præsenteres på en gennemtænkt og interesseskabende måde.²⁷

Sprog.

For Strandgaard er udstillingens sprog blandt de vigtigste elementer i en velskabt udstilling. For at kunne formidle historien bør den også gøres forståelig for et bredt publikum. Han lister en række punkter op, som ifølge ham opsummerer hvad en god udstilling bør opbygges omkring. Han skriver således:

- Den er en form for kommunikation, et sprog.
- Den er visuel.
- Den er rumlig, tredimensionel.
- Den giver mulighed for fri bevægelighed.
- Den er autentisk.²⁸

Udstillingen bør således ”tale” til de besøgende. Den bør frem for alt være visuelt tiltrækkende men også forståelig i sit sprog, således at den typiske museumsgæst ikke misforstår betydningen eller blot finder det udstillede uinteressant eller uforståeligt. Autenticiteten er derfor nævnt som noget af det sidste i Strandgaards liste, hvorimod sproget og de visuelle virkemidler prioriteres højest. Der er desuden vigtigt at huske på, at udstillingen er tredimensionel og bør således også tale ud fra dette. Tekster og genstande bør derfor supplere hinanden og tilsammen skabe en flydende fortælling om det udstillede, således at man ikke bruger størstedelen af tiden på at læse sig frem til hvad man ser på, men derimod får en god forhåndsforståelse og efterfølgende kan søge dybdegående viden omkring udstillingen i teksterne. For den almene museumsgæst er der som oftest ikke tilknyttet en guide eller museumsinspektør, med mindre dette er blevet bestilt og betalt for, og af denne årsag er det netop vigtigt, at udstillingerne er i stand til at tale for sig selv og formidle historien så autentisk som muligt, ud fra de udstillede genstande og tilhørende udstillingstekster.

²⁷ Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010, s. 225-226.

²⁸ Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010, s. 229.

Visualisering.

Begrebet visualisering er noget både Strandgaard og museerne lægger stor vægt på. Besøgende kommer ikke for at læse tekster i boglængde, derimod skal teksterne ifølge Strandgaard supplere det udstillede. Genstandene bør altså være i centrum og samtidig præsenteret på en interessant og tiltrækkende måde, således at de besøgende kan få en forståelse for udstillingens budskab, uden at skulle gennemgå massevis af skriftligt materiale. Naturligvis hører genstandstekster og forklaringer til en god udstilling, men de bør ikke være så centrale i udstillingen at man intet kan forstå af den uden man har læst disse.²⁹ Strandgaard nævner bl.a. et eksempel med stenalderøkser, hvor disse uden kontekst kan være svære at forstå uden nogen øvrig sammenhæng. Man kan således enten skabe forståelse ved at skrive en forklarende tekst, men denne vil oftest forbigås af de besøgende, hvorimod en sammenligning med moderne redskaber i langt højere grad kan pirre sanserne og skabe forståelse for genstandens egenskaber og formål. Tager man således stenøkse og monterer et skaft og placerer disse side om side med en moderne økse, vil man derved hurtigt kunne skabe overblik over genstandens formål og historien bag.³⁰

For Ole Strandgaard er en hurtig og overskuelig forståelse for udstillingen derved central. Det er vigtigt for museumsgæsterne at forstå genstandene og den historiske sammenhæng museet forsøger at fortælle, uden at skulle læse sig træt i planche- og genstandstekster. En mere direkte fortælling af historien er altså at foretrække, for ikke at kede de besøgende og for mere effektivt at kunne viderebringe det budskab som museet forsøger at formidle. Altså bør genstandene kunne tale for sig selv, til en vis grad, men en kort beskrivende skiltning er fortsat en nødvendig del af forklaringsprocessen, for ganske enkelt at skabe overblik over samlingerne og de udstillede genstandes historiske betydning og anvendelse.

Autenticitet.

Begrebet autenticitet er endnu et vigtigt punkt for Strandgaard. De udstillede genstande bør så vidt muligt være autentiske frem for replikationer. Naturligvis kan replikationer virke autentiske, men museets opgave er stadig at fremvise den virkelige og ægte historie i så høj grad som muligt. De ægte genstande med historisk proveniens er derfor at foretrække når man skaber en ny udstilling,

²⁹ Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010, s. 230-232.

³⁰ Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010, s. 238.

men visse dele kan dog være nødvendige at genskabe. Der kan eksempelvis være tale om økseskafter og trægenstande som med tiden er blevet nedbrudt af elementerne, men også andre genstande kan være nødvendige at lave replikationer af, simpelthen for at fylde udstillingen ud med de genstande som museet ikke er i besiddelse af. Til dette nævner Strandgaard en udstilling på Imperial War Museum i London, omkring Holocaust, hvor en stor del af det indsamlede materiale bestod af modeller og lignende, fra KZ-lejre. Mange af disse genstande var dog autentiske men manglede derimod skiltning for at beskrive hvorfra de stammede, noget som Strandgaard ser lidt kritisk på, da disse genstande i sådanne tilfælde mister en del af deres historie.³¹

Udstillingens primære formål er dog, at formidle historien så autentisk som muligt men også grundigt som muligt. Derfor har replikationer en fast plads i moderne udstillinger, da en god udstilling, ifølge Strandgaard, skal både visuelt stimulerende men også indeholde en autentisk del af historien. En kombination mellem autenticitet og replikationer kan derfor være nødvendigt for at formidle udstillingens budskab, og for samtidig at kunne give et så autentisk billede af virkeligheden som muligt. Eksempelvis, hvis vi går tilbage til økserne som Strandgaard tidligere har beskrevet, så kan en forståelse af et gammelt øksehoved være svært at forstå uden kontekst. Derfor vil det i sådanne situationer være et fornuftigt træk fra museets side af, at sætte genstanden i en forståelig situation, som beskrevet i visualiseringsafsnittet. Derved kan man tale om to forskellige former for autenticitet, nemlig fremvisningen af de autentiske genstande, men også en fremstilling af disse under autentiske forhold.

6.2 Genstandsteori

Til afsnittet omkring genstandsteori vil jeg anvende nogle flere forfattere til at forklare denne teori. Her er tale om Tine Damsholt, Dorthe Gert Simonsen, Camilla Mordhorst samt Sandra H. Dudley. Til at begynde med vil jeg her komme med en kort præsentation af disse. Efterfølgende vil afsnittet først tage udgangspunkt i værket *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, af de tre førstnævnte forfattere. Derefter vil jeg supplere disses teorier med Dudleys, fra værket *Museum Objects*.

³¹ Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010, s. 228-229.

Tine Damsholt:

Professor med særlige opgaver (MSO). Ansat ved Saxo-Instituttet og arbejder primært med kulturhistorie og etnologi. Hun har været forfatter og medforfatter på adskillige værker, som eksempelvis *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, ét af de værker som ligger til grund for dette afsnit omkring genstandsteori.³²

Dorthe Gert Simonsen:

Lektor ved Saxo-Instituttet, Ph.d. Hun har sammen med Tine Damsholt været medforfatter til det ovennævnte værk *Materialiseringer...* Hun har specialiseret sig indenfor teknologihistorie, materialisme samt kulturhistorie og er desuden medforfatter til det første kapitel om genstandsteori, i samarbejde med Tine Damsholt.³³

Camilla Mordhorst:

Uddannet cand.comm i kommunikation og europæisk etnologi. Hun har tidligere været ansat ved både Københavns Universitet samt M/S Museet for søfart. Hun tiltrådte i 2015 stillingen som vicedirektør for forskning og formidling ved Nationalmuseet og har været forfatter og medforfatter til flere bøger og videnskabelige artikler, herunder også et kapitel i værket *Materialiseringer...*³⁴

Sandra H. Dudley:

Britisk professor ansat ved University of Leicester som “Deputy Head of School, Joint Director of Postgraduate Research. Hun har specialiseret sig indenfor antropologi og museal etnografi. Hun har igennem sit liv samarbejdet med adskillige museer, kunstgallerier samt andre organisationer på globalt plan. Hun har udgivet seks bøger og hendes arbejde med værket *Museum Objects* ligger til grund for valget af hende, til dette afsnit.³⁵

³² Københavns Universitet: *Tine Damsholt*, hjemmeside.

³³ Københavns Universitet: *Dorthe Gert Simonsen*, hjemmeside.

³⁴ LinkedIn: *Camilla Mordhorst*, hjemmeside.

³⁵ University of Leicester: *Dr Sandra Dudley*, hjemmeside.

6.2.1 Tine Damsholt & Dorte Gert Simonsen

Afsnittet her vil hovedsageligt beskæftige sig med måden hvorpå materialisering i genstandsforståelse har været nedprioriteret, siden 1960'erne og frem til 00'erne. Især i 1980'erne og 90'erne var det skriftligt materiale som blev vægtet højt på museerne. Lange genstandstekster var ikke et unormalt fænomen og genstandene blev således et slags biprodukt til den historiske fortælling. Teksterne fortalte om genstandene og ikke omvendt, dvs. at teksterne var dominerende i forbindelse med den aktuelle formidling af genstandenes historiske betydning og anvendelse. Generelt set, gør Damsholt og Simonsen opmærksom på det enorme fokus der har været på det sproglige aspekt af udstillinger, men det forkerte slags sprog. Der er altså tale om for meget fysisk tekst og for lidt fortælling fra genstandenes side. En essentiel del af at opleve en udstilling i sit fulde element er, at lade denne tale til en på sit eget sprog. Man kan argumentere for, at i visse tilfælde er en lang og deskriptiv genstandstekst nødvendig, men i de fleste tilfælde mener Damsholt og Simonsen at man bør afvige fra denne forældede diskurs og fokusere mere på hvordan man kan inddrage de besøgende, eller brugerne mere aktivt i den historiske fortælling, frem for at lade unødvendigt lange genstandstekster formidle dette.³⁶

Et bestemt citat, som de fremhæver i forbindelse med dette er:

"Without things we would stop talking" – Lorraine Daston.

Ovenstående citat er af videnskabshistorikeren Lorraine Daston, som har forsket i genstandenes tale, altså hvordan genstande i sig selv er i stand til at formidle et budskab.³⁷

Fra 1980'erne og frem til 00'erne gik mange museer fra, at fremvise genstandene og lade dem tale deres eget sprog, til at være *"konstruerede og kontekstualiserede elementer i narrative forløb"* Dvs. man konstruerede en distance mellem genstandene og de besøgende, hvori man lod historien læses i teksterne, fremfor at lade genstandenes fysiske udseende og fremtoning danne indtryk og nysgerrighed fra de besøgendes synspunkt. Denne måde at formidle på, er dog også blevet kritiseret

³⁶ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorte Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 9-11.

³⁷ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorte Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 12.

af flere nordiske arkæologer og etnologer, hvoraf Damsholt og Simonsen fremhæver Löfgren, Stoklund og Olsen. Man fjerner ganske enkelt fokus fra de udstillede genstande, til fordel for formidlende tekster som mange af de besøgende blot forbi passerer, en kedelig tendens som blot medfører, at museerne kan virke gammeldags og uinteressante. Damsholt og Simonsen bemærker desuden også, hvordan museer i stigende grad formidler ud fra en større sammenhæng, hvor man igennem en afdeling eller samling forsøger at formidle et hovedbudskab eller tema. Derved står mange af de udstillede genstande ofte tilbage med en langt mindre rolle i formidlingen, samt den fortælling de selv ville være i stand til at ”tale” til de besøgende om. Genstande kan derved ofte overses og deres individuelle historie står derved som sekundært eller i visse tilfælde nærmest ikke eksisterende, i forhold til det samlede budskab som museet ønsker at formidle igennem en bred samling genstande.³⁸

6.2.2 Camilla Mordhorst

Mordhorsts afsnit omkring genstandsteori forholder sig i høj grad til genstandenes eget sprog, ligesom Damsholts og Simonsens. Det første Mordhorst beskriver er, hvordan hun visuelt opfatter en udstilling på British Museum i London, hvorefter hun begynder at beskrive de indtryk den giver hende, samt hvilke følelser den fremprovokerer. Igen er der altså tale om genstandenes visuelle sprog til de som beskuer dem, og ikke det tekstmæssige materiale som formidler budskabet. Udstillingen Mordhorst beskriver er en medicinsk udstilling omkring den mængde medicin en gennemsnitlig britisk mand og kvinde indtager igennem et helt liv. Udstillingen er opsat som et kunstværk, omringet af museale genstande som symboliserer liv og død, hvoraf navnet på udstillingen også stammer, ”Cradle to grave”. Mordhorst beskriver efterfølgende hvordan et kunstværk samtidig kan indgå i en museal udstilling, i forbindelse med andre genstande som ikke direkte forholder sig til selve udstillingen. De store genstande som totempæle og statuer fra Påskeøerne er med til at skabe en form for wow-faktor, noget som har til formål at imponere og samtidig virker abstrakt og interessevækkende. Både kunstudstillingen og de museale genstande formår derved at skabe en form for sammenhæng, på trods af de ikke direkte har noget med hinanden at gøre. Derefter ankommer man til selve udstillingen omkring liv og død i det moderne samfund, hvortil man kan drage visse paralleller mellem fortidens og nutidens anskuelse af liv og

³⁸ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s.13-16.

død. Mordhorst beskriver desuden, hvordan hun tidligere har arbejdet på et medicinsk historisk museum og derigennem har indsigt og erfaring med netop den måde, hvorpå vi i dag indtager enorme mængder medicin. Alligevel formår denne udstilling at ramme plet, og ifølge egne ord, at overvælde hende ved første anskuelse.³⁹

Det genstandsteoretiske fokus i dette afsnit er dog ikke kun genstandenes sprog, men også den måde hvorpå de kan være i stand til at skabe tilstedevær for de besøgende. Genstandene bør således påtage sig en mere aktiv rolle end tidligere, hvor teksterne hovedsageligt fortalte om genstandene, og ikke omvendt. Mordhorst nævner dertil en teori som litteraturteoretiker, Hans Ulrich Gumbrecht, udformede. Denne teori omhandler ”production of presence” altså skabelsen af rum. Måden hvorpå dette bør anvendes i museal sammenhæng er, at udstillingerne udover at formidle historien også bør have en mere simpel rolle, bare at være tilstede. Med dette menes der, at genstandene ikke altid behøver at fortælle den fulde historie, men at der også bør være rum til fortolkning og refleksion fra de besøgendes side.⁴⁰

Begrebet tilstedevær er derfor et af hovedtemaerne i Mordhorsts fortolkning af genstandsteori, hvilket er årsagen til jeg har valgt at anvende hendes kapitel i værket, i forbindelse med det teoretiske afsnit i projektet. Noget helt særligt i Mordhorst tilgang til den medicinske udstilling i London er fokuset på omdannelsen af tid til rum, hvilket omhandler måden hvorpå man tager en historisk periode og fremlægger denne på en måde, hvor en lang periode ikke så meget omhandler selve det tidsmæssige omfang, men derimod det anskuelige og håndterbare. Der er endnu engang tale om begrebet tilstedevær i denne sammenhæng, noget som kan være svært at forstå ud fra skrift. Tilstedevær, som Mordhorst beskriver det, er ganske enkelt den oplevelse man får ved personligt at være tilstede og opleve en form for nærvær med det udstillede. I denne sammenhæng er der således tale om fremlægnngen af to menneskers fulde livstid, både i form af medicinsk indtag, men også ved hjælp af personlige genstande som var placeret omkring det 13 meter lange tæppe med piller. Personlige fotografier, små genstande osv. er derved med til at forøge den nærhed som besøgende får til det udstillede. For som Mordhorst beskriver, kan hun jo ud fra materialet se hvordan det medicinske indtag stiger med alderen, hvilket straks får hende til at tænke på og reflektere over hendes egen fremtid, og måden hvorpå medicinen med tiden bliver en større del af dagligdagen. For

³⁹ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 117-118.

⁴⁰ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 119-122.

at kunne skabe denne slags forbindelse og nærhed til en udstilling, kræver det at man netop kan relatere til denne, hvilket er årsagen til at udstillinger med relationer til nutlevende generationer ofte er blandt de mere populære på museerne.⁴¹

*”Det rumlige forløb gør det muligt for mig på én gang at se hele livets udstrækning og forblive i hverdagens øjeblikke. Tidens hierarki ophæves med andre ord, fordi livsforløbet her materialiseres og bliver en rumlig udstrækning. Samtidig spiller installationen på, at de tilskrivninger og italesættelser, vi foretager af og i livet (blandt andet ved at tage billeder af udvalgte øjeblikke eller indskrive de billeder, som tilfældigvis blev taget, i vores livs fortællinger), nok kan strukturere livet på et betydningsmæssigt niveau, men parallelt hermed flyder livets dage (og vores daglige pilleindtag) og den simple kendsgerning, at vi er. Det er dette samspil mellem tilstedevær og betydning, mellem væren i verden og den mening, vi skaber ud af den, der skaber en del af den særlige intensitet, som findes i dette museale rum.”*⁴²

Forbindelsen mellem museets besøgende og udstillingerne kan, igennem en mere moderne tilgang til genstandsfortolkning, derved skabe et langt stærkere nærvær med mellem subjekt og objekt. Lader man således genstandene tale for sig selv, kan man ofte opnå reaktioner og oplevelser i langt mere intensiv grad, end hvis blot de besøgende blev præsenteret for eksempelvis en montre fuld af piller, med tilhørende tekstplancher med adskillige siders tekst omkring pilletyper samt forklaringer på hvorfor de er nødvendige for at overleve.

Mordhorst pointerer desuden hvordan Tim Ingold tidligere har påpeget, at *”mennesket ikke eksisterer uden for materialiteten, men er midt i den”* – Dette skal forstås som, at vi som mennesker ikke blot beskuer og undersøger genstande, men derimod selv er en del af det materielle. Vi skaber genstande, vi giver dem betydning og vi er selv bygget op af materielt stof. På kulturhistoriske museer er der ofte udstillede menneskelige rester, knogler og moselig eksempelvis. I denne sammenhæng er vi som mennesker også en del af de materielle genstande som kan udstilles, og derved kan forstås den sammenhæng og de forbindelser vi som mennesker kan opleve, når vi opnår

⁴¹ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 125-128.

⁴² Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 129-130.

tilstedevær med en udstilling som direkte kan relateres til os som individer og på et personligt plan. Ifølge Mordhorst er de vigtigste elementer i en succesfuld udstilling derfor, at man som besøgende kan skabe en forbindelse til det udstillede materiale, en form for nærhed eller tilstedevær, samt at man forstår dets sprog og kan forundres over genstandene i tilstrækkelig grad, til også at søge yderligere information herom. Genstandstekster bør derfor være en sekundær informationskilde, et ikke forstyrrende element i forbindelse med genstandenes egen formidling og karakteristika. Genstandene bør derfor i højere grad end tidligere, aktivt tage del i den historiske fortælling, frem for blot at være blikfang til en planche med påtrykt tekst. Genstandenes egne måder at påvirke folk på, bør derfor være en mere central del af den museale formidling, for både at tiltrække flere besøgende men også for at give udstillingerne mere personlighed og noget at tale til de besøgende om.⁴³

6.2.3 Sandra H. Dudley

Ligesom Camilla Mordhorst, tager Dudley også øjeblikkeligt fat i en visuelt deskriptiv fortælling af den udstilling hun anvender som udgangspunkt i sin teori. Samtlige af de udvalgte forfattere til specialets teori afsnit tager således udgangspunkt i det visuelle og sproglige i en moderne udstilling, hvilket ikke er et tilfælde. Forskning på området har vist, at netop disse elementer er særdeles vigtige for både at undgå museerne igen bliver elitære institutioner, men også for at sikre sig de forholder sig samfundsrelevante og kan nå ud til et bredt publikum. Dudley beskriver derfor også tidligt i sit værk, *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, at den visuelle del af en udstilling er hvad der først fanger blikket hos museets besøgende. Et samtidsinteressant emne som de besøgende kan relatere til på et personligt plan, er derfor ofte meget effektive for et museum at tage udgangspunkt i, da generationer med historiske relationer til en sådan udstilling vil være mere tilbøjelige til at skabe personlige forbindelser til disse. For Dudley er det således vigtigt, at en god udstilling skaber nysgerrighed og lyst til at lære mere om den. En visuelt stimulerende udstilling med mulighed for personlig tolkning og refleksion, kan derved have langt mere betydning for de besøgende end hvis blot man udstiller en genstand fra tidligere generationers barndom med en masse beskrivende tekst omkring sig. Selvfølgelig skal museet fortælle en så autentisk historie som muligt, men der bør samtidig være mulighed for, at de besøgendes tankeprocesser og erindringer

⁴³ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 133-140.

aktiveres, således at de kan skabe relationer mellem deres personlige historie, og det som museet ønsker at fremvise og formidle. En kort og præcis genstandstekst er derfor langt vigtigere end en halv bog omkring genstanden, hvis man altså udstiller denne på en måde hvorpå den har mulighed for selv at tale til sit publikum.⁴⁴

Dudley er, ligesom Mordhorst, meget interesseret i en mere up-to-date formidlingsmetode, hvori man giver genstandene deres ”wow-faktor” igen. Måden hvorpå de fremvises bør give beskueren en form for ærbødig følelse, noget som virkelig overrasker og forundrer.

*”Objects matter within museum practice, of course – but where once some of them at least would have used to awe and inspire visitors, today they more often feature as, effectively, grammatical marks punctuating a story being told, rather than as powerful items in their own right. – Sandra H. Dudley.”*⁴⁵

Gennemslagskraften I moderne udstillinger mangler ofte, ifølge Dudley. De er hverken inspirerende eller tankevækkende. Ofte er de blot en fremvisning af fortidens artefakter, men uden kontekst eller visuel formidling. På denne måde kan det være svært for de besøgende at skabe forbindelse og relationer til disse, hvortil både genstand og tekst ofte forbigås og derved ikke får mulighed for at fortælle om deres historiske relevans. Især genstande med relevans og forbindelse til nulevende generationer bør udstilles med omtanke på måden, hvorpå man kan fremme reaktioner blandt besøgende, da disse i høj grad kan have mere personlige og intime forbindelser til det udstillede materiale.

*”My contention is that, if material culture studies are broad and flexible enough, the opposite is true and they make substantial contributions to understanding the relationships between objects and museum visitors, precisely because the links between people and things are, or could be, at their very heart.”*⁴⁶

⁴⁴ Dudley, Sandra H.: *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, Routledge, 2012, s. 1-3.

⁴⁵ Dudley, Sandra H.: *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, Routledge, 2012, s. 3.

⁴⁶ Dudley, Sandra H.: *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, Routledge, 2012, s. 3-4.

Dudleys fokus på det visuelle og genstandenes sprog, er således meget lig Mordhorsts teori om det samme. De er enige i måden hvorpå tidligere generationers museale formidlingsmetoder ikke længere er tilstrækkelige, og hverken rammer personligt eller bredt nok hos befolkningen. En ny måde at fremvise og formidle kulturhistorien på er derfor nødvendig for at bringe museerne ind i det 21. århundrede. Især nærhed og tilstedevær imellem subjekt og objekt er blandt de elementer, som i høj grad bør prioriteres i fremtidige udstillinger, noget som Dudley også henviser til i form af et citat fra Christopher Tilley.

"It is in the engagement between object and subject, in their very confluence, that sensory responses, emotions and ideas are generated. It is also only in this engagement, I suggest, that subject and objects come fully into being at all. The process of encounter bridges the two, causing them, at the instant of perception, to exist only in relation to each other. The perceiving subject and the perceived object become real to each other, in that moment." – Christopher Tilley.⁴⁷

Ovenstående citat er yderligere kritik af den måde hvorpå museet ofte distancerer genstandene fra de besøgende. Et tættere nærvær mellem subjekt og objekt kan ofte skabe en mere intens og betydningsfuld oplevelse, hvilket kan opnås på forskellige måder naturligvis, men især fysisk nærhed hvor genstandene ikke er låst bag glasmonter eller lignende, kan skabe en højere grad af tilstedevær for de besøgende. Et eksempel på dette kan desuden ses på Kystmuseets afdeling i Skagen, hvor en træjolle på over 300 år står udstillet i mindehallen, men uden fysisk afskærmning. Man kan således både føle og lugte hvordan båden er, og i forbindelse med mindehallens øvrige udstillede genstande kan man herigennem skabe et særdeles højt niveau af tilstedevær, imens man står i en hal med en autentisk og nær genstand, omringet af mindre glasmonter indeholdende fotografier af redningsmænd, samt deres autentiske medaljer for heroisk indsats i forbindelse med skibsforlis og redning af disses besætninger.

For kort at opsummere Dudleys håb for fremtidens museer, vil jeg her afslutte det genstandsteoretiske afsnit med et citat fra Dudley selv, som holdningsmæssigt deler meget med samtlige af de øvrige teoretikere anvendt i dette afsnit.

⁴⁷ Dudley, Sandra H.: *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, Routledge, 2012, s. 8.

”To call for a museum to return to the material reality of the material, to shift attention back to objects as objects, focusing again on aspects of those things’ apparently trivial and obvious material qualities and the possibilities of directly, physically, emotionally engaging with them, is not a faint plea from the back of a nineteenth-century card catalogue drawer. It is an active agenda for creatively enhancing the twenty-first-century museum visit, acknowledging that embodied and emotional engagements with objects should be its fundamental building block. It is not an advocacy for museums to go back to being elitist places that fail to think about multiple audiences and accessibility, or to lose anything that have learned about interpretation and telling stories; but it is a plea to regain something powerful the magic of things themselves – something that is central to what museums can offer and yet much of which has somehow been lost along the way. It is a manifesto that seeks not to detract from the now established approaches to learning and social inclusion in museums, but to add to them. If museums keep open the space that lies between artefacts being either carriers of information or objects of detached contemplation, they also keep open the possibility that visitors can reflect creatively, even transformatively, upon both things and themselves.”⁴⁸

7.0 Analyse.

7.1 Den indledende fase i havneprojektet.

Udgangspunktet i denne opgave er, som nævnt adskillige gange, Kystmuseets havneprojekt. Dette projekt udspringer derimod fra et endnu større havneprojekt, nemlig udvidelsen af Frederikshavn havn. Derfor er det en åbenlys mulighed for Kystmuseet at være med på sidelinjen, som Hans nævner igennem mit interview med ham, for derved at påbegynde Kystmuseets langsigtede strategi om at formidle Frederikshavn kommunes historie på en ny måde, noget jeg også vil komme nærmere ind på i afsnittet om den planlagte række kommunehistoriske bog bind. Begge havneprojekterne består desuden af flere faser, hvilke jeg her igennem analysen vil forklare og analysere i forbindelse med min udvalgte teori omkring museumsudstillinger og genstandsteori.

⁴⁸ Dudley, Sandra H.: *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, Routledge, 2012, s. 11-12.

Havneprojektet, som kommunen er i gang med, er ifølge Hans muligvis den største enkeltstående udvidelse af havnen, hvortil nye muligheder opstår og væsentlige forandringer finder sted.⁴⁹ Derfor ønsker Kystmuseet også at registrere og dokumentere disse forandringer, noget som souschef på Bangsbo afdelingen, Henrik Gjøde Nielsen, i høj grad pointerer vigtigheden af. Det er nemlig ikke blot museernes arbejde at formidle lokalhistorien og udstille artefakter fra fortiden, tiderne har nemlig ændret sig og derfor er museernes arbejde også blevet mere omfattende end tidligere. Som Henrik også nævner, er det derfor vigtigt for en institution som Kystmuseet at være med fra starten. På den måde er de nemlig i stand til at registrere samtlige forandringer og den udvikling som finder sted, for senere hen at have dokumentation for netop dette.⁵⁰

Den enorme investering i havnen, som Frederikshavn kommune står bag, er derfor også en prioritet for byen at formidle ud til borgerne. Vigtigheden i havneudvidelsen er derfor noget både kommunen og Kystmuseet går ind for at samarbejde om, da det i fremtiden vil have en stor indflydelse på den kommunale historie. Havnen er som nævnt også Frederikshavns drivkraft, for som både Hans og Erik forklarer, så er det igennem tidligere havneudvidelser og projekter at byen opnår vækst.

Den indledende fase af Kystmuseets havneprojekt er således at indsamle materiale, både arkivalier fra havnens tidligere historie, samt fotografisk dokumentation af det igangværende arbejde. Henrik nævner også, at arbejdet med fortiden ikke er noget problem, da historien gennemgående er veldokumenteret og derfor muligt at finde i lokalarkivet. Det spændende arbejde derimod, det er selve registreringen og indsamlingen af data om det nuværende byggeri, hvor man kan opleve en historisk begivenhed udspille sig og få muligheden for at få et bedre indblik i både hvorfor og hvordan havnen udvikler sig. Personligt fik jeg også muligheden for at opleve den officielle åbning af Kystmuseets havneprojekt, efter flytningen af det grønne fyrtårn fra Sandholmen og ned på Paradiskajen. Indledningsvist er der tale om et symbolsk udtryk fra museets side af, nemlig at de er tilstede på havnen og er i gang med noget stort, hvilket også tager en del tid. Ved at positionere en musealt set stor genstand som fyrtårnet, bliver befolkningen nemlig gjort opmærksomme på projektet, og derved kan en nysgerrighed om genstanden og projektet frembringes hos befolkningen. Det er denne nysgerrighed for genstandene som praktisk set samtlige af mine udvalgte teoretikere fokuserer på, nemlig interessen for noget som man kan relatere til. Det er

⁴⁹ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 1.

⁵⁰ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 1-2.

derfor ikke tilfældigt at en stor, farverig og meget synlig genstand er valgt som udgangspunkt i projektet, da netop en sådan ting er effektiv i dens måde at få folks opmærksomhed på, og dermed også igangsætte spekulationer og nysgerrighed om, hvad det egentlig er og hvorfor det er der.

Mordhorst skriver eksempelvis omkring skabelsen af rum, hvor man tager en tidsperiode og gør den overskuelig og håndgribelig for folk. Det er noget i den stil som Kystmuseet har gang i på havnen, hvor de ønsker at både synliggøre deres tilstedeværelse, men også give folk en følelse af tilstedevær, hvor man kan omdanne et mindre areal på havnen til et formidlingscentrum, hvor 200 års historie både fortælles visuelt og skriftligt.

Et citat som fremgår i teoriafsnittet, som Tine Damsholt og Dorthe Gert Simonsen har fra Lorraine Dalton, videnskabshistoriker og executive director ved Max Planck Institute for the History of Science i Berlin, lyder således:

”Without things we would stop talking”

Det citat, synes jeg er meget interessant i forbindelse med netop museumsudstillinger og hvordan man laver dem. Det udpensler hvor simpelt det egentlig er, at det er ud fra selve genstandene de gode samtaler og udbredelsen af historisk viden forekommer. Der skal ting til, spændende og fascinerende ting, for at vække folks interesse. Det er ikke nok bare at vise en hvilken som helst historisk genstand frem og fortælle om den, der skal også være en forbindelse som folk kan relatere til. Camilla Mordhorst nævner en udstilling hun oplevede i London, hvor et gennemsnitligt menneskes medicinske indtag lå fremvist, både med personlige historier samt andre genstande folk kunne relatere til. Udstillinger som taler til brugerne er på den måde mere effektive i deres formidling, da de tager udgangspunkt i noget bekendt og personligt, noget som skaber en dybere interesse og personlig forbindelse mellem udstilling og beskuer, noget som både Strandgaard, Dudley, Damsholt og Simonsen alle nævner. Det skaber nærvær og vækker følelser i folk, når de står overfor noget de kan relatere til, som faktisk har en personlig betydning for vedkommende. Et stort grønt fyrtårn har derimod næppe nogen personlig forbindelse til borgerne i Frederikshavn, men det er derimod en meget tydelig genstand, placeret på et centralt område i byen og som giver folk noget at tale om. Derved er udstillingens indledende formål opnået, nu hvor byens borgere er gjort opmærksomme på Kystmuseets tilstedeværelse på havnen. På den måde kan deres individuelle

nysgerrighed og historiske interesse for området gradvist stimuleres, i takt med nye udstillinger og fremstillinger af havnens historie begynder at dukke op rundt i byen. Den indledende fase af interesseskabelse og markeringen af Kystmuseets tilstedeværelse er derved godt under vej, og Som Henrik Gjøde Nielsen også forklarer det:

”Vi vil bare gerne være en del af den almindelige bevidsthed. Så det kan man sige er, at skyde med spredehagl med en forvisning om, at nogle af dem nok rammer nogen, et eller andet sted og på et eller andet tidspunkt”⁵¹

Dette citat forklarer også et andet vigtigt punkt blandt de danske museer, nemlig brugergrupper. Hvem er det der kommer og ser udstillingerne, hvem har interessen for emnet og hvem forsøger museerne at målrette deres arbejde imod. Til dette projekt er det nemlig ikke noget specifik gruppe af borgerne man målretter projektet efter, for som Henrik forklarer, så ”skyder de med spredehagl” for derved at kunne ramme hvem end der måtte interessere sig for det stykke arbejde de er i færd med. Termer som ”social inklusion”, hvor man målretter udstillinger efter særlige brugergrupper, oftest dem som i statistikkerne ikke fremgår i særlig høj grad blandt museumsgæsterne, er derfor ikke noget som dette havneprojekt gør brug af. Her er tale om en brugerflade af lokalhistorisk interesserede, folk som i forvejen har forbindelser og relationer til havnen, samt dem som blot finder havnens historie interessant. Udover dette er sproget forfattet således, at børn ned til 6. klassetrin kan læse og forstå projektets plancher og materiale.⁵² Udstillingerne på museet, fortet, havnen og biblioteket vil jeg derfor udelukkende analysere ud fra de udvalgte teorier, i kombination med de svar jeg har fået igennem mine interviews med museets personale. Social inklusion og brugergrupper er dog væsentlige, hvilket der især lægges vægt på i et af de værker vi på studiet har beskæftiget os meget med, nemlig *Museer – Viden, Demokrati, Transformation*. I dette værk introduceres man allerede tidligt for hvordan brugerne på de danske museer er opdelt, henholdsvis i form af køn, alder, landsdel, turister osv. Den slags statistikker er naturligvis interessante at se på, i sammenhæng med hvordan museerne klarer sig og hvem de måske bør forsøge at rette fokus mere imod, men i forbindelse med Kystmuseets havneprojekt er disse statistikker ikke noget som har nogen større betydning, de er derimod vigtige at nævne, da både kulturstyrelsen og museerne jo

⁵¹ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 6.

⁵² Bilag 6: Opfølgende spørgsmål, s. 1.

anvender disse som redskaber i deres arbejde på, at nå ud til en stigende del af befolkningen.⁵³ Første fase i havneprojektet er dermed færdiggjort, men for at illustrere hvordan Kystmuseet selv sælger deres idéer, vil jeg derfor tilføje noget materiale som Hans tilsendte mig i forbindelse med nogle efterspørgsler jeg havde til, hvordan de egentlig påbegynder projekter som dette. Det er for museerne ikke en selvfølge at andre parter vælger at investere i deres projekter, hvorfor det også er vigtigt at præsentere sine idéer på en måde som skaber interesse, og nok endnu vigtigere, en lyst for private, virksomheder, institutioner m.v., at investere i de kulturelle projekter som museerne finder relevante at fremstille udstillinger omkring. Den indledende fase af havneprojektet blev navngivet ”Projekt havnefy” og blev præsenteret som det fremgår af næste side.

⁵³ Lundgaard, Ida Brændholt; Jensen, Jacob Thorek: *Museer – Viden, Demokrati, Transformation*. Kulturstyrelsen, 2014, s. 10-13.

Projekt havnefyr

De gamle havnefyr fra ydermolerne skal tjene som vartegn for Frederikshavn havn og by. En optimal placering er i krydset Havnegade-Havnepladsen-Sydhavnsvej.

Havnefyrenes placering i krydsfeltet mellem havnen og byen kan være porten til den nærmere tilknytning mellem by og havn, som har været efterlyst længe. Fyrene vil blive et smukt maritimt monument over havnen som Frederikshavns dynamo gennem mere end 200 år. Går man indenfor i de to fyrtårne, vil der blive fortalt historier om havnens udvikling siden etableringen i 1806 og frem til i dag, og arbejdet med den store havneudvidelse vil blive formidlet.

Realiseringen af projektet kræver:

- Istandsættelse af de to fyr
- Forberedelse af opsætning på Havnepladsen
- Flytning fra området ved Sandholm til Havnepladsen
- Etablering af el m.v.
- Indretning/formidling

Det anslås, at projektet vil kunne gennemføres for et beløb på 400.000 kr.

Projektforslaget er udarbejdet af en aktionsgruppe bestående af Tove Varmløse Malmberg, Steen Heftholm og Hans Munk Pedersen.

7.2 Finansiering og samarbejdspartnere

Noget af det absolut vigtigste for museerne, når de vælger at skabe nye udstillinger eller projekter, er naturligvis måden hvorpå det hele skal finansieres og evt. hvordan man skal forholde sig til eksterne samarbejdspartnere. Til havneprojektet er der også flere af disse, Frederikshavn havn og Frederikshavn Byfond.^{54 55}

Der nævnes desuden, at der i daværende år, 2015-2016 ville fokuseres på Paradiskajen, hvor Kystmuseet har fået allokeret plads til deres udstillinger.

Nu har Kystmuseet også et ret stort ansvarsområde at arbejde med, både på land men også marinarkæologisk. Selve museets egne økonomiske midler er derfor også begrænsede af deres yderligere arbejde, hvortil museet naturligvis ikke alene kan stå for finansieringen af noget i omfang af havneprojektet. Derimod er Kystmuseet i besiddelse af nogle andre ressourcer, nemlig det historiske overblik og uddannet fagpersonale med indsigt i byens- og havnens historie. Arkivalier og genstande er også noget museet har erfaring med at arbejde ud fra, som derfor også er museets primære funktion i havneprojektet. Derudover er det museets ansvar at komme på, hvordan man bedst muligt og indenfor realistiske rammer, kan udfærdige og producere et kvalitetsprodukt som formidler havnens historie. Frederikshavn havn er derfor også én af hovedsponsorerne i projektet, da netop denne har de økonomiske midler samt en fælles interesse med museet, for at få historien formidlet ud til befolkningen.^{56 57}

Dertil kommer så også det andet punkt, som jeg har i afsnittet vil beskæftige mig med, nemlig de eksterne samarbejdspartnere. Hertil nævner Hans, at det er særdeles vigtigt man ved hvem man arbejder sammen med, i det her tilfælde havnen. Udover samarbejdet skal man jo også tage hensyn til samarbejdspartnerens øvrige arbejde og tidsmæssige restriktioner, hvor der jo på havnen i forvejen er meget at se til, især nu hvor havneudvidelsen nærmer sig sin afslutning.

Hans nævnte hvordan både museet og havneledelsen alle er interesserede i, at få havnens historie formidlet, men som i ethvert samarbejde vil der naturligvis forekomme uoverensstemmelser eller problemstillinger. Hans nævnte bl.a., at havnens interesser ofte kan være svære at få defineret præcist. Der forekommer derfor nogle vanskeligheder i koordinationen af arbejdet, da parterne til

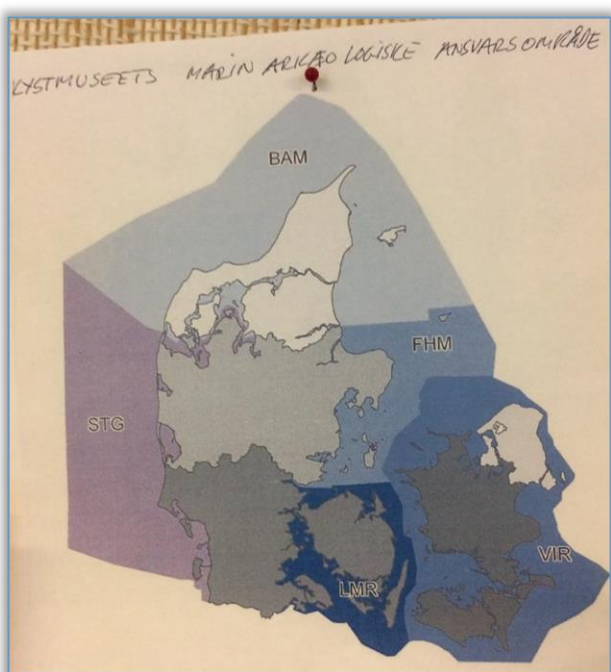
⁵⁴ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 2.

⁵⁵ Bilag 4: Referat – Frederikshavn Byfond, s. 1-2.

⁵⁶ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 2.

⁵⁷ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 2.

tider ikke kan få konkretiseret en direkte plan for projektets fremgang. Det er dog en almindelig problemstilling som Hans også forklarer, at havnedirektørens primære rolle er at sælge havnen og sørge for arbejdet skrider frem. Det kulturelle aspekt er selvfølgelig interessant, men er ikke noget som prioriteres særligt højt, især nu hvor havnen står overfor en så omfattende udvidelse. Dette betyder også, at nøglepersoner på havnen kan være vanskelige at få fat i, da de jo er under pres for at færdiggøre deres arbejde. Rent praktisk er der derfor nogle vanskeligheder som Kystmuseet må arbejde ud fra, nemlig at havneprojektet nede på havnen, i nærmest fuldkommenhed skal foregå på erhvervslivets vilkår, hvilket også er forståeligt og trods begrænsninger, til at arbejde med og få noget godt ud af.⁵⁸

Kystmuseets marinarkæologiske ansvarsområde (Øverste markerede felt)

Foto: Jesper Jensen, 2015.

⁵⁸ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 4-5.

7.3 Museumsloven og havneprojektet

Her i afsnittet vil jeg kort forklare, hvordan Kystmuseets havneprojekt hænger sammen med den nuværende museumslov. For derved at forklare lidt om hvorfor projektet er opbygget som det er.

Museumsloven består af de såkaldte fem søjler, som fremgår af kapitel 1 § 2 af museumsloven, og fremgår således:

- Indsamling.
- Registrering.
- Bevaring.
- Forskning.
- Formidling.⁵⁹

De fem søjler er noget som alle statsanerkendte museer skal arbejde ud fra, for derved at være berettigede til statslige tilskud. Kystmuseet er blandt disse museer, hvoraf der er 97 i Danmark. Havneprojektet er derfor også forbundet til de krav som Kulturministeriet stiller museerne. Henrik Gjøde Nielsen nævner, at det i denne sammenhæng museets fornemmeste opgave at registrere de forandringer som finder sted på Frederikshavn havn, netop for at indsamle den relevante information omkring hvorfor og hvordan udviklingen finder sted, samt at dokumentere den mens den foregår. Kystmuseets havneprojekt er desuden et godt eksempel på, hvordan man igennem omfattende projekter kan efterleve samtlige af lovens punkter.⁶⁰

I forbindelse med lovens første søjle arbejder museet på at indsamle data, genstande og historisk materiale fra både nutiden og fortiden, relevant for havnens historie og udvikling. Under anden søjle foretager museet konstante registreringer af både genstande, men også de forandringer som finder sted i takt med de forekommer. I henhold til lovens tredje søjle, så foretager museet også bevaring og restaurering af udstillingsmæssige genstande, som der eksempelvis fremgår af planchen ”Projekt havnefyrtårn” med istandsættelse af fyrtårnene. Den fjerde og femte søjle forholder museet sig til igennem deres forskningsmæssige arbejde af havneudviklingen, forbindelser til nutiden og en generel sammenhængende historie om havnens fulde historie, kombineret med formidlende udstillinger placeret både på museets anlæg, men også rundt omkring i Frederikshavn by. Herunder

⁵⁹ Retsinformation: *Bekendtgørelse af museumsloven*, hjemmeside.

⁶⁰ Bilag 2: *Interview med Henrik Gjøde Nielsen*, s. 2.

kan også nævnes den bogserie, som Kystmuseet arbejder på at lancere, hvor første bind vil tage udgangspunkt i havnens historie.

I henhold til museumsloven er havneprojektet derfor både relevant og omfattende, hvilket betyder at Kystmuseet også efterlever de krav som staten stiller de statsligt støttede museer, bare igennem dette projekt alene. Naturligvis foretager museet også mange andre projekter og forskning som sørger for museet efterlever museumslovens krav, men jeg synes det er interessant at et enkelt projekt kan leve op til samtlige krav, i henhold til loven. Naturligvis er den fulde museumslov mere omfattende end blot fem punkter, men overordnet set er det disse som museerne primært skal forholde sig til, for at opnå den økonomiske støtte som staten tilbyder.

7.4 Oplevelsesøkonomi

I afsnit 7.2 af analysen gennemgik jeg kort, hvordan Kystmuseet formår at finansiere havneprojektet. I den sammenhæng er der et begreb som også har relevans på området, nemlig oplevelsesøkonomi. Begrebet er dækkende for en type ydelse, hvori man ikke køber en specifik genstand, men derimod betaler for en oplevelse. I afsnittet her vil jeg komme nærmere ind på en mere specifik betydning af dette begreb, dets oprindelse, samt hvordan det forholder sig til havneprojektet og museumsverdenen.

Begrebet oplevelsesøkonomi er ikke noget nyt i sig selv, det har eksisteret så længe man har handlet med oplevelser frem for råvarer og genstande. Det var dog først i 1999, at Joseph Pine og James Gilmore udgav et værk herom, med titlen: *The Experience Economy*.⁶¹

For museer er netop dette begreb særligt interessant, da de jo netop beskæftiger sig med at "sælge" historien, men uden man kan tage den med sig hjem efter besøget. Oplevelsesøkonomi er derfor et begreb som dækker et bredt spektrum af virksomheder, både private samt statslige, med det til fælles at formålet for disse er, at sælge oplevelser til folk. For museerne gælder det primært udstillingerne og hvordan de præsenteres, hvor man tidligere havde tendens til blot at udstille en række genstande, har fokus nu skiftet over til at give en mere autentisk repræsentation af virkeligheden. Det bedste eksempel på en autentisk repræsentation af virkeligheden blandt Kystmuseets samlinger er muligvis at finde i Skagen. Deroppe har man valgt at fremstille nøjagtige

⁶¹ Madsen, Jan Halberg: *Oplevelsesøkonomi*, Systime, 2010, s. 7-8.

kopier af forhenværende huse i Skagen, kendt som den rige- og den fattige fiskers hus. I disse findes der replikationer af typiske genstande og redskaber, som befolkningen i Skagen anvendte i perioden. En sådan fremstilling af historien gør det derfor også mere livagtigt og forståeligt for besøgende, at sætte sig ind i hvordan det var at leve i Skagen omkring 1800-tallet. En sådan præsentation af fortiden giver desuden en øget følelse af tilstedevær, da man får et meget realistisk indblik i hvordan folk dengang levede i Skagen. I henhold til Mordhorsts og Dudleys teorier om tilstedevær og omdannelsen af tid til rum, passer sådanne udstillinger særdeles godt ind i en moderne og effektiv formidlingsmetode.

Strandgaard nævner hvordan autentiske genstande bør fremvises i så høj grad som muligt, men samtidig at replikationer kan være nødvendige for at forstå den historiske kontekst. Til dette er Kystmuseet også dygtige i deres fremstillinger af livet i Skagen, hvorimod afdelingen i Bangsbo fokuserer mere på besættelsestiden og autentiske genstande herfra. Som nævnt strækker Kystmuseets fokusområde sig ret bredt, i og med det har afdelinger spredt mellem tre byer. Den bedste oplevelse af fortiden vil jeg derfor mene man finder i Skagen, da man på museet har specialiseret sig i at genskabe fortiden ved hjælp af både autentiske genstande, samt replikationer, for derved at skabe en mere autentisk stemning og følelse af man befinder sig i fortiden.

I forbindelse med havneprojektet spiller oplevelsesøkonomien også en vigtig rolle, noget jeg spurgte museets souschef, Henrik Gjøde Nielsen, nærmere ind til.

Jesper:

”Men hvad er så jeres forhåbninger i forhold til en så stor investering af tid og ressourcer, fra både jeres og også jeres samarbejdspartnere. Hvad er jeres forhåbninger angående besøgstal, vækst på museet og bogsalg. Hvor vigtigt er det for museet at sådan et projekt her er profitabelt for jer, og hvor realistisk er det at det vil generere profit ?”

Henrik:

”På flere måder kan det jo være svært at måle i penge, hvad vi får ud af sådan et projekt her. Altså, nogen af de første formidlings trin vi tager er, og det har Hans måske nævnt, at vi nu laver en udstilling nede på biblioteket i Frederikshavn, som så senere vil blive flyttet op på fortet. Der hvor

forhåbningen helt isoleret i forhold til det er, at når folk ser den udstilling, så synes de det ser spændende ud og vil se resten af den og museet. Det er et fromt ønske, men det er sådanne nogen fromme ønsker man bliver nødt til at have i branchen her.”⁶²

Økonomisk set kan det være svært at måle præcist hvor effektiv en udstilling eller et projekt er, som Henrik nævner. Oplevelsesøkonomien er derfor noget som kan være svært at måle på i museumsverdenen, men ikke desto mindre er det et vigtigt fænomen. For at kunne generere interesse og få folk til at komme igen, er museerne derfor nødt til konstant at forny sig, ment på den måde at de skaber nye udstillinger og projekter, som giver borgerne en forvisning om at det godt kan betale sig at besøge det samme museum mere end bare én gang. For at kunne gøre det, skal man derfor også sørge for udstillingerne i første omgang er spændende og velproducerede, samt har en form for relevans for eksempelvis nogle specifikke mærkedage eller begivenheder. Design og æstetik er på nutidens museer derfor en vigtig faktor at medregne, når man sætter sig for at skabe noget nyt. Da vi med studiet var på ekskursion til Museum Østjylland, blev vi præsenteret for en af museets ansatte, som var ansat som ”udstillingsarkitekt”. Dette var vores første introduktion til betydningen af oplevelsesøkonomi, da vi efterfølgende blev sat til at designe vores egne udstillinger hvor det netop var præsentationen af genstandene som var i fokus.

Ifølge Jan Halberg Madsen, er det især temaer og design som tilføjer styrke til oplevelserne. I stedet for blot at udstille en række genstande uden sammenhæng, bør man i stedet fokusere på et gennemgående tema, noget som også Kystmuseet gør sig brug af på dets afdelinger. Den fordel museerne har, er nemlig det fulde overblik over historien samt måden hvorpå man kan sætte denne i kontekst til nutiden. Jan Halberg Madsen skriver til dette:

”For virksomheder i oplevelsesøkonomien handler det om at tænke nyt og fokusere på de uhåndgribelige sider af et produkt.”⁶³

⁶² Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 2-3.

⁶³ Madsen, Jan Halberg: *Oplevelsesøkonomi*, Systime, 2010, s. 29.

De uhåndgribelige sider af de ”produkter” som museerne arbejder med, kan forstås som værende en uoverskuelighed over historien. Det kan ganske enkelt være vanskeligt for museernes gæster at overskue de historiske sammenhænge uden først at blive guidet igennem disse. Derfor er det museernes opgave at formidle historien på forståelig vis, sådan at de besøgende ikke misfortolker den eller helt bevidst undgår den. Udstillingernes sprog og fremtoning er derfor vigtig i den måde, hvorpå de taler til folk, for derved også at vække deres interesse og forståelse for museets fremstilling af historien. Hans forklarer også dette ved, at det netop er museets styrke at de har den fornødne baggrundsviden og erfaring indenfor formidling af denne, til derved at skabe både interesse og oplysning om det givne emne hos de besøgende. Oplevelsesøkonomi er derfor også et vigtigt begreb for museerne, da dette dækker over deres evne til at generere interesse og indtægter igennem skabelsen af overblik og sammenhænge, som folk derved kan få en dybere forståelse for. Det er dette som gør, at folk får lyst til at besøge en ny udstilling, det faktum at de på forhånd ved at museet kan tilbyde dem en oplevelse som både er forståelig, lærerig og har relevans for dem.

*”Der hvor vi så kan gå ind og bidrage med noget de måske ikke selv har, det er det overblik over historien og hvordan man placerer de her ting ind på den historiske tidslinje, så man kan få en bedre forståelse for hvordan tingene hænger sammen og hvorfor de er som de er.”*⁶⁴

Oplevelsesøkonomisk er det derfor museets primære opgave, at supplere de besøgende med den nødvendige viden og de redskaber som gør det muligt for dem, at forstå de historiske sammenhænge. Det er især disse sammenhænge, som Hans flere gange pointerer, der er særligt interessante. Måden hvorpå man kan kæde fortiden til nutiden, det skaber en form for forståelse blandt de besøgende, hvor de derved muligvis kan relatere bedre til historien ud fra personlige erfaringer. Udvidelsen af Frederikshavn havn er historisk set en kæmpe udvikling af byens og havnens potentiale, hvor man også med tidligere udvidelser har erfaringer med, at disse er grundlaget for vækst i byen. Historien er altså noget som Frederikshavn kommune er i gang med at gentage, for derved at opnå en øget vækst ligesom tidligere udvidelser har skabt, og det den slags sammenhænge mellem fortidens og nutidens udviklingsplan, som er særligt interessant for Kystmuseet at formidle. Som Erik også nævner:

⁶⁴ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 20.

*”Fra 1882 og frem til år 1900, bygger man så en ny stor havn, en kæmpe stor havn som bliver Danmarks næststørste provinshavn, og det er så det kunststykke man er ved at gøre efter i dag...”*⁶⁵

Interessen for havnen er desuden stor blandt Frederikshavns befolkning, hvilket yderligere validerer behovet for at sætte de historiske sammenhænge i perspektiv, således at alle interesserede har mulighed for at få et bedre historisk overblik over havnens udvikling, og hvorfor man i dag vælger at satse så meget på havneudvidelsen. Det er den oplevelse Kystmuseet vil ”sælge” til folk, historien om havnen og hvorfor den har været så stor en succeshistorie for byen, og hvorfor man fremadrettet vælger at satse på den fortsat skal være det.

7.5 Udstillingsstederne og udstillingerne

Under dette afsnit vil jeg udrede nærmere omkring de specifikke udstillingssteder, og hvad der foreløbigt er planlagt af udstillinger og tiltag på disse. For bedst muligt at skabe overblik vil jeg derfor inddele afsnittet ud fra lokaliteterne som er følgende:

- Havnen.
- Biblioteket og borgerservice.
- Bangsbo Fort.
- Bangsbo Museet.

De fire nævnte lokaliteter har hver deres formidlingsmæssige formål, men udstillingen på biblioteket er derimod en midlertidig udstilling som senere vil blive flyttet op på Bangsbo Fort, så reelt er der tale om tre permanente udstillingssteder.

7.5.1 Havnen

Udstillingen på havnen blev officielt indviet i begyndelsen af december 2015. Indledningsvist er der tale om et symbol på, at museet foretager sig noget på havnen. Udover fyrtårnet med nogle formidlende placher indeni, er der på nuværende tidspunkt ikke meget andet dernede. Planen er dog, at området hvor den oprindelige havneindsejling lå skal males blå, for derved at give besøgende en indsigt i hvor lille havnen egentlig har været i sammenligning med nutidens havn. De primære virkemidler som udstillingen på havnen gør brug af, må derfor siges at være de visuelle

⁶⁵ Bilag 3: Interview med Erik S. Christensen, s. 4.

aspekter, noget som samtlige af projektets udvalgte teoretikere prioritere højt for at skabe en øget følelse af tilstedevær med det udstillede.

Personligt har jeg også selv arbejdet med noget lignende igennem min praktik på Kystmuseet, hvor jeg holdt et oplæg i Skagen omkring havnens udvikling. Der gjorde jeg også selv brug af visuelle virkemidler i form af PowerPoint slides med fotografier og kort over havnen, for derved at illustrere hvor meget havnen var vokset. Det punkt i mit oplæg lagde jeg desuden mærke til, at de besøgende snakkede en del om efterfølgende, nemlig hvor utroligt det var at havnen havde været så lille, noget de nærmest ikke kunne forestille sig set med nutidens øjne. De visuelle virkemidler hvor man samtidig viser en historisk udvikling og sætter denne i kontekst, har jeg derfor oplevet som værende yderst effektiv til formidling af udviklingshistorien, i dette tilfælde for Skagen havn.

Man kan ganske hurtigt fortælle at havnen var lille, bestod ikke af meget andet end en mole osv., men for gæsterne er det en indgangsvinkel som ikke rigtigt stimulerer deres nysgerrighed og sanser, hvorimod en visuel fremstilling af udviklingen derimod sætter gang i folks evne til at reflektere over emnet. Det at kunne se hvordan fortiden så ud er langt mere beskrivende end blot ord. Stimulering af folks sanser, herunder især synssansen er derfor noget både mine udvalgte teoretikere og jeg selv har positive erfaringer med. Nedenfor vil jeg derfor også illustrere Frederikshavn havns udvikling ud fra nogle kort som Hans sendte mig, som han desuden har tiltænkt skal anvendes i en af projektets udstillinger. Hans sendte mig fem kort over havnens udformning, fra 1806, 1818, 1899, 1959 og 2004. Jeg har dog kun valgt at tilføje kortene fra 1806, 2004 og et fra Frederikshavn havns hjemmeside fra 2018. Der er desuden planlagt yderligere udvidelser i form af anden og tredje etape, hvor den nuværende udvidelse udgør første etape af havnens udvikling.

Frederikshavn havn: 1806 – 2004 – 2018.

Som det fremgår af ovenstående illustration, er der sket enorme forandringer på Frederikshavn havn igennem de sidste 200 år. For bedst muligt at illustrere dette, har Kystmuseet derfor også valgt at anvende rigtigt meget grafisk materiale, for derved at gøre det lettere for besøgende at forstå og danne sig overblik over størrelsesomfanget. Den nuværende udvidelse vil næsten fordoble havnens areal, hvilket også må siges at være en betydelig udvikling som fortjener at blive dokumenteret og formidlet.

Måden Kystmuseet har valgt at formidle denne på, er ud fra nogle relativt simple principper. Der skal ikke være for meget tekst, plancherne skal indeholde rigeligt med grafisk materiale og der skal være en form for rød tråd igennem det hele, for dermed at skabe en sammenhængende overskuelig historiefortælling. Indledningsvist på havnen blev der derfor udstillet nogle plancher inde i fyrtårnet, som har til formål at beskrive den tidligste historie omkring Frederikshavn havn, nemlig grundlæggelsen og årsagerne til denne. Planchen vedlægges som bilag, og dernæst vil jeg komme nærmere ind på hvordan den passer sammen med de principper Kystmuseet arbejder ud fra. Se ”Bilag 5: *Den første havn 1806*” inden der læses videre.

Primært har jeg i denne opgave valgt at arbejde ud fra Strandgaards udstillingsteori, samt fire andre forfatters syn på genstandsteori. Ifølge Strandgaard er det i moderne museologisk sammenhæng, ikke længere tilstrækkeligt at udstille nogle genstande og derefter skrive flere siders tekst omkring den tid de kommer fra. Det bliver ganske enkelt kedeligt og usammenhængende for de besøgende.⁶⁶

Det er især det visuelle som Strandgaard lægger vægt på, museerne er simpelthen nødt til at tilbyde de former for ydelser som de besøgende efterspørger, ligesom havnen er nødt til at tilbyde de ydelser som søfarten efterspørger. Det er selvfølgelig de autentiske genstande som altid vil være det absolut centrale i museernes samlinger, som også Henrik Gjøde Nielsen er inde over, men disse kan derimod ikke udelukkende tale for sig selv. Der er derfor behov for en sameksistens imellem det udstillede materiale og teksterne herom. Genstandsteksterne er en nødvendighed for at skabe forståelse, men hvis de er for lange gider ingen læse dem og derved mister genstandene også en del af deres formidlingsmæssige kapacitet.

I havneprojektet er der på nuværende tidspunkt ikke mange deciderede genstande udstillet, udover fyrtårnet. Foreløbig må man derfor anse illustrationer og det grafiske materiale som værende de

⁶⁶ Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010, s. 238.

nuværende genstande man formidler ud fra. Historisk set kan havnerelaterede genstande også være svære at udvælge, netop fordi de enten er slidt op eller skrottet. Andre genstande som kan relatere til havnens virksomheder, som motorfabrikkerne osv., er ligeledes svære at udstille grundet deres fysiske dimensioner. Andre og mindre genstande som eksempelvis passer i små montrer kan også være vanskelige at arbejde med, fordi det jo også skal være interessant at se på. Det kan være svært at formidle en stor del af havnens historie ud fra nogle garn eller redskaber, uden man falder i den klassiske fælde som man tidligere gjorde på museerne, nemlig at udstille en genstand som ikke i sig selv fortæller noget særligt, men som er afhængig af flere siders tekst for at fortælle en god historie.

På nuværende tidspunkt er der som sådan ikke nogle særlige genstande i projektets udstillinger, muligvis pga. disse problemstillinger. Derimod har museet store mængder grafisk materiale som kan anvendes, som eksempelvis en tidslinje over havnens udvikling, hvor man set illustrationer af de forskellige stadier som har ledt til havnens nuværende form. Ligesom jeg også selv oplevede under mit oplæg i Skagen, kan fotografier og illustrationer også fremkalde respons og refleksion blandt publikum, hvilket også forklarer museets tilgang til de klassiske plancheorienterede udstillinger, hvor man ikke nødvendigvis fremviser nogle antikke genstande, men hvor man giver folk et visuelt indblik i hvordan havnen tidligere så ud, samt illustrationer af genstande og begivenheder fra fortiden.

I forhold til Bilag 5: *Den første havn*, ser man også hvordan den første havn er afbilledet, efterfulgt af en kort forklarende tekst omkring hvorfor den blev grundlagt. Det er heller ikke blot en farveløs planche, der er bevidst anvendt varierende farver i de forskellige felter. Illustrationerne vejer selvfølgelig tungest, da det jo er disse som skal skabe den indledende interesse, medfuldt at korte deskriptive tekster som folk kan overkomme at læse. Der er tale om en primært visuelt stimulerende planche, som ved hjælp af farverige illustrationer skal tiltrække folk, hvorefter forhåbningen så er, at folks nysgerrighed vækkes og derfor skaber grundlag for, at de også læser det skriftlige materiale. På denne måde kan man derved også formidle om havnens oprindelige grundlag, den første militarisering af Frederikshavn og kort om hvordan havnen blev bygget. Museet tilgængeliggør igennem nøje overvejede plancher som denne, en betydelig mængde information som fra de besøgendes side ikke stiller særligt høje læsekrav. Måden som Kystmuseet anvender deres grafiske materiale på, må derfor også siges at være både effektiv i deres formidling, og stimulerende for beskueren.⁶⁷

⁶⁷ Bilag 5: *Den første havn 1806*.

Det næste punkt jeg vil ind på, omkring udstillingen på havnen, er måden hvorpå museet ønsker at give folk en bedre forståelse af den oprindelige havns størrelse. Når man færdes på havnen i dag kan det være svært at forstå, præcist hvor lille den egentlig har været. Farvelægningen af den tidligere havneindsejling kan derfor være medvirkende til, at folk nærmest får en chok over hvor meget havnen og byen har udviklet sig, fra en lille fattig handelsflække og frem til hvad Frederikshavn er i dag. Mordhorst oplevede en lignende effekt, som beskrevet i hendes oplevelse af det medicinske kunstværk, hvor man kombinerede tid og rum, for derved at skabe en endnu større forståelse for virkeligheden.⁶⁸ På samme måde kan det ramme de besøgende og få dem til at reflektere over hvor lille havnen egentlig var, noget som plancher og tekster ikke alene kan formå at gøre. Den følelse kræver at man kombinerer både tid og sted, noget som også er muligt da man tager fortidens havn og bringer den ind i hjertet af nutidens havn, i sammenhæng med en formidrende udstilling hvor man kan opsøge yderligere viden omkring den tidlige begyndelse på byens varemærke, nemlig havnen. Et relativt simpelt koncept kan derfor bidrage med utrolig meget, bare ved at være tilstede og give folk et overblik over fortiden, i direkte sammenhæng med nutiden. Farven blå er naturligvis valgt pga. dens relation til vandet og det maritime, og på den måde kan ganske små detaljer i havneudstillingen medvirke til, at de besøgende ikke kun opnår ny viden, men derimod får en oplevelse de kan reflektere videre over.

Det er derfor ikke kun antikke eller unikke genstande som gør, at besøgende kan få en speciel oplevelse, ofte skal der kun nogle få tiltag eller detaljer til for at skabe et overordnet overblik, som sætter den samlede udstilling i kontekst og skaber en sammenhæng som folk kan relatere til. Planen er desuden, at man igennem færgeterminalen, kendt som ”Valutaslangen”, kan se ned på det malede område, samtidig med man går igennem terminalen hvor opstillede plancher eller lignende vil være tilstede, eventuelt sammenbundet af en komplet tidslinje over Frederikshavn havns historie.⁶⁹

7.5.2 Biblioteket og borgerservice

Tirsdag d. 31/1-2017 åbnede Kystmuseet sin udstilling på Frederikshavn bibliotek, hvor også borgerservice for Frederikshavn kommune befinder sig. Selve udstillingen og det materiale som Kystmuseet har udstillet har jeg derfor ikke haft mulighed for at se med egne øjne, men som

⁶⁸ Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009, s. 117-118.

⁶⁹ Bilag 1: *Interview med Hans Munk Pedersen*, s. 3-4.

udgangspunkt vil jeg formode det omhandler havnens tidlige historie, ligesom udstillingen på havnen, da det giver mest mening at formidle havnens tidlige historie som indledende udgangspunkt. I afsnittet her vil jeg fokusere på hvorfor en lokalitet som biblioteket og borgerservice er et oplagt sted at udstille, udenfor museets egne fysiske rammer.

Biblioteker er alment kendt som værende steder hvor man opsøger viden. I denne sammenhæng ønsker museet derfor også at tilgængeliggøre det stykke arbejde de har produceret, omkring Frederikshavn havns historie. Det vil også synliggøre museet yderligere, da både skoler og andre studerende regelmæssigt besøger biblioteket, hvilket også kan bidrage til et øget kendskab til museet blandt især byens yngre borgere. Det er selvfølgelig borgere i alle aldre som kommer på biblioteket, men de ældre generationer har sandsynligvis et mere omfattende kendskab til museet i forvejen, hvor de danske museer i dag målrettet også forsøger også at tiltrække yngre generationer. En anden fordel ved biblioteksudstillingen er, at borgerservice befinder sig i samme bygning. Borgerservice er en kommunal institution som en stor mængde folk til dagligt gør brug af, hvilket tiltrækker en betydelig mængde trafik til området, noget som også synliggør havneprojektet for brugere i alle aldersgrupper.

Udstillingsbeliggenheden på biblioteket og borgerservice er derfor strategisk set et godt valg, da museet derved kan nå ud til en stor mængde folk, og som Henrik Gjøde Nielsen tidligere har udtalt, så er forhåbningen jo at det nok skal ramme nogen via spredemethoden. Indledningsvist har Kystmuseet derfor handlet indenfor de før nævnte principper om, at skabe interesse og samtaleemner hos folk. Der kan siges at være tale om gradvise smagsprøver for folk, hvor dele af havneprojektet gradvist dukker op rundt omkring i byen hvor folk færdes. Senere hen er planen desuden, at flytte denne udstilling op på fortet hvorved museet derved kan generere indtægter i form af billetsalg, når havneprojektet fuldendes.

7.5.3 Bangsbo Fort

Bangsbo Fort er en afdeling af Kystmuseet som tidligere har været en del af det danske forsvar. Kystmuseet overtog driften af anlæggene som ikke længere blev anvendt af forsvaret i 2005. Fortet er navngivet således, fordi det netop består af en lang række forsvarsværker, herunder diverse typer bunkers. Placeringen på i Pikkerbakkerne giver en fantastisk udsigt over Frederikshavn by og erhvervs- og flådehavnen. Det som formidles på fortet omhandler derfor også hovedsageligt den

forsvarsmæssige historie af Frederikshavn, primært fra besættelsestiden og den kolde krig. Området er meget åbent og giver derfor også god mulighed for fri bevægelse i terrænet, hvor man kan udforske de forskellige bunkers og nyde udsigten.

Planen med Bangsbo Fort i forbindelse med havneprojektet er, at den midlertidige udstilling som er på biblioteket og borgerservice, senere hen skal flyttes op på fortet for derved at indgå som en permanent del af Kystmuseets formidling på stedet. Muligheden for at få et fuldstændigt overblik over havnene gør også, at man fra de besøgendes side af kan se havnens komplette størrelsesomfang. Det giver mulighed for at se havnenes størrelse i sammenligning med byens øvrige størrelse. Her kommer så muligheden for endnu en gang at skabe en historisk sammenhængende forståelse af havnens udvikling, hvis man forholder sig til, at besøgende på forhånd har oplevet det maledede område på havnen. Vælger man at gå fra den første havn, set i 1806 perspektiv i form af et blåmalet areal på havnen, for derefter at se havnens nuværende størrelse fra fortet, så giver det besøgende et mere komplet overblik over præcis hvor langt man historisk set er kommet. Vælger man så at gå ud fra, at besøgende kun har været ét af de to steder, så giver udstillingen fortsat mening og skaber forståelse, da museet netop tager hensyn til dette. Udstillingerne skal kunne fortælle deres egen historie, uagtet om de besøgende har været på samtlige lokaliteter, men det forklarede Hans også at de netop også arbejder ud fra dette koncept. Hver især skal udstillingerne kunne fortælle en god historie, men kombineret kan de derudover fortælle en endnu mere dybdegående og detaljeret historie, hvor tilstedevær og sanselighed i højere grad vil være til at bemærke. Hver lokalitet har sin egen atmosfære, især visuelt. Fra fortet kan man få et bedre overblik over havnens nuværende omfang, hvor man nede på havnen kan få et både deskriptivt og synligt billede af hvordan havnen oprindeligt så ud. Derved opnår Kystmuseet at skabe både overskuelighed i udstillingen, men også sammenhæng imellem de forskellige lokaliteter. På denne måde skulle det gerne lede til en øget nysgerrighed blandt museets gæster, en følelse af man nærmest går glip af noget hvis ikke man får oplevet projektet i sit fulde omfang, hvilket gerne skulle føre til at gæsterne ønsker at besøge mere end bare én af museets udstillingsområder i Frederikshavn. Hver lokalitet bidrager i sin egen egenskab til, at både fortælle historien men også at skabe en mere komplet sammenhæng hvis man oplever samtlige udstillingsområder.^{70 71}

⁷⁰ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 3.

⁷¹ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 4.

7.5.4 Bangsbo Museet

Bangsbo Museet er Kystmuseets afdeling i Frederikshavn hvor formidlingspersonalet holder til, og var desuden stedet hvor jeg igennem mit 9. semester var i praktik. På nuværende tidspunkt er dele af havneprojektet endnu ikke udstillet på selve Bangsbo Museet, men der kan muligvis forekomme noget omkring projektet i fremtiden. Hans forklarede at projektet primært var formidlingsorienteret, hvor det efter hans holdning er bedst at formidle historien på historiske lokaliteter. Bangsbo Museet er dog hovedsædet for projektarbejdet og museets øvrige lokale samlinger, med undtagelse af Bangsbo Fort, hvilket er årsagen til jeg også nævner denne lokalitet. Muligheden for at der vil indgå dele af havneprojektet på Bangsbo Museet er muligvis til stede i fremtiden, men i den indledende fase er dette ikke aktuelt.⁷²

7.6 Digital formidling

Det sidste punkt jeg vil ind på, i forbindelse med formidling på havnen, er digital formidling af havnens historie, igennem henholdsvis Facebook og Kystmuseets app ”Kyst Guide”.⁷³ Igennem Facebook kan man nå ud til et langt bredere publikum end dem som besøger museet, for derved muligvis at tiltrække nye besøgende hvis deres interesse vækkes. Hans fortalte at han finder små kuriøse historier og lignende, som han efterfølgende tilføjer grafisk materiale og formidlende tekst, for derefter at videregive det til Frederikshavn havn, som efterfølgende kan dele disse med deres følgere. Digitale medier, herunder Facebook, er i løbet af kort tid blevet en betydelig del af museernes måde hvorpå de kan nå ud til folk på. Det er især de yngre generationer som museerne får lettere ved at nå ud til igennem de sociale medier, en brugergruppe som er stærkt underrepræsenteret i statistikkerne.⁷⁴ Det gør det også muligt at få et indblik i hvad museerne omhandler, hvad de kan tilbyde og hvor deres tilstedeværelse er, både indenfor og udenfor museets fysiske rammer. Kystmuseet er derfor også begyndt at anvende disse kanaler, af samme årsag som andre museer og virksomheder. Outreach og tilgængeliggørelse via sociale medier og online kommunikation er en let måde at nå ud til folk på, uden det stiller dem nogen særlige krav. Naturligvis kræver det eksempelvis at man downloader en app eller åbner en webside, men

⁷² Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 4.

⁷³ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 3.

⁷⁴ Lundgaard, Ida Brændholt; Jensen, Jacob Thorek: *Museer – Viden, Demokrati, Transformation*. Kulturstyrelsen, 2014, s. 11.

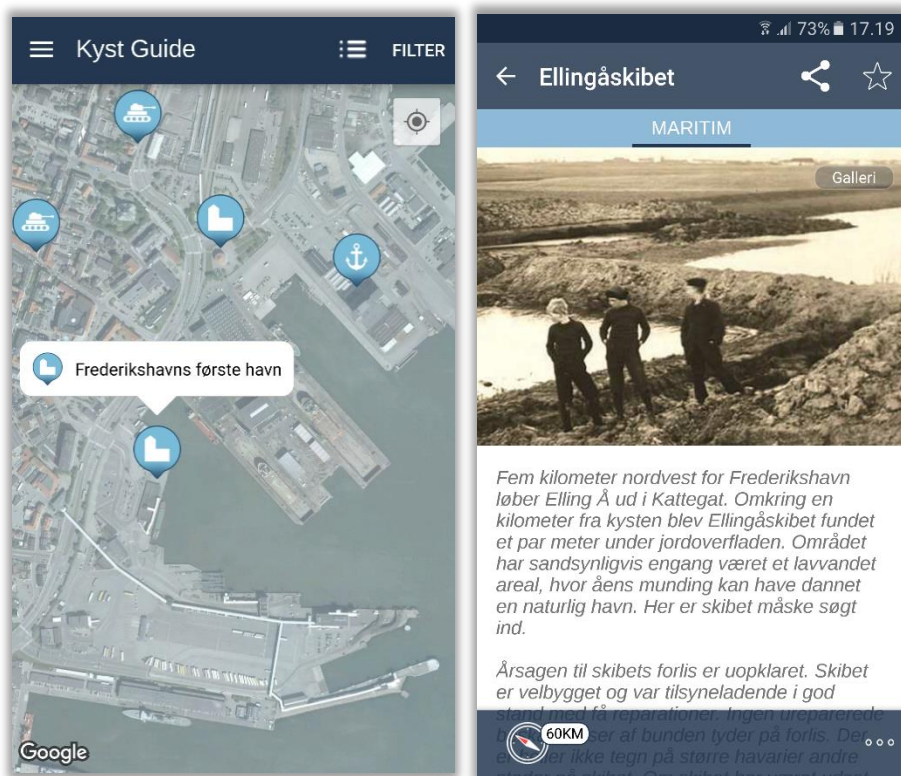
sammenligner man det med et andre produkter som eksempelvis videospil eller filmindustrien, så kan man kalde museernes online tilstedeværelse en form for museal demo eller teaser, hvor man får et begrænset indblik i hvad museet har at tilbyde, men hvor det fortsat kræver man fysisk møder op og køber en billet til museet, hvis ens interesse er blevet stimuleret i en sådan grad at man ønsker den fulde oplevelse.⁷⁵ Yderligere digital formidling er fortsat en mulighed, da Hans nævnte der måske ville indgå flere tiltag i eksempelvis Valutaslangen, men på nuværende tidspunkt er det digitale fokus på de sociale medier og museets app.

Kyst Guide appen gør det muligt for brugerne at anvende deres mobil eller tablet, til at opdage interessante historiske lokaliteter på østkysten af Vendsyssel. Planen er, at opdatere appen løbende med yderligere information og flere historier om betydningsfulde lokaliteter. Adskillige af disse lokaliteter er i forvejen tilføjet, både med fotografier og tekst, men punkterne på Frederikshavn havn mangler fortsat, muligvis fordi området ikke er færdigudviklet og gjort klart til større mængder besøgende. Kystmuseet og havnen arbejder derfor på, at tilgængeliggøre området yderligere samt gøre det mere indbydende for byens borgere og turister. Igennem moderne teknologi, som efterhånden er tilgængeligt for næsten alle voksne og børn, kan man således gå på opdagelse blandt byernes kulturhistoriske lokaliteter. En af styrkerne som museets Kyst Guide app har, er simplicitet. Menuerne er meget overskuelige og lette at anvende, platformen opererer ud fra de velkendte Google Maps og punkterne er visuelt meget tydelige.

Digital formidling, her i form af en gratis og let tilgængelig app, er derfor også tilstede i havneprojektet. Hans snakkede også om at opstille diverse QR kode lokaliteter, hvor folk aktivt kan gå ud og opsøge informationen, hvis dette skulle interessere dem.⁷⁶ Det kunne evt. tænkes, at man ved mere børnevenlige områder, som ved Bangsbo Museet og Bangsbo Fort kunne opstille sådan nogle punkter, for derved at tilbyde eksempelvis skolerne en aktivitet hvor børnene kunne sendes rundt på området for at indsamle informationer om områdets historie. Foreløbigt er den digitale formidling af projektet hovedsageligt fokuseret på de løbende historier som uploades via Facebook, samt museets app, men fremtidige digitale løsninger er noget som museet også beskæftiger sig med.

⁷⁵ Hannon, Kerry, *Museums, The New Social Media Darlings*, hjemmeside.

⁷⁶ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 3.

Screenshots af museets app “Kyst Guide”

Havneprojektet åbner derved op for et væld af muligheder, som Kystmuseet kan inkorporere i deres formidling af havnens historie. Projektet er fortsat under udvikling og derfor er det vanskeligt at specificere nærmere omkring hvad museet i sidste ende vælger at foretage sig.

Den digitale tidsalder stiller desuden nogle nye krav for museerne, nemlig at de skal tilbyde oplevelser igennem nye platforme og aktivt inddrage brugerne i højere grad end tidligere. Til selve havneprojektet kan det dog være vanskeligt at aktivt inddrage brugerne, udover via Facebook og Kyst Guide, da udviklingshistorien om Frederikshavn havn ikke egner sig særligt godt til direkte brugerinddragelse. Man bør huske på, at havnen fortsat er et erhvervsområde og da der ikke er afskærmet fra vandet kan det samtidig udgøre en risiko for eksempelvis skolebørn.

Brugerinddragelse er derfor fravalgt på nuværende tidspunkt, men som Hans også nævner, så er museet altid interesseret i at inddrage brugerne hvis muligheden skulle forelægge, hvor Bangsbo Fort og området ved Bangsbo Museet i højere grad kan tilbyde et mere aktivitetsvenligt område.⁷⁷

⁷⁷ Bilag 1: Interview med Hans Munk Pedersen, s. 10-11.

Kulturarvsstyrelsen har igennem nyere tid også fokuseret på vigtigheden af den digitale formidling, primært for at nå ud til nye målgrupper og for at holde museerne up to date ifølge moderne behov. Der blev i 2009 udgivet en publikation omkring dette emne, *Digital museumsformidling – i brugerperspektiv*. I denne blev der lagt vægt på hvordan museerne kan anvende nye digitale strategier for at nå ud til flere brugergrupper på, herunder især børn og unge. Et bestemt koncept i denne publikation fangede min interesse, netop fordi den på adskillige måder har en del til fælles med Kyst Guide, og muligvis kan inspirere til en fremtidig opdatering og udvidelse af denne apps indhold. Der blev præsenteret et spil, *Gama – på sporet af ukendt land*, hvor brugeren bliver udstyret med en mobiltelefon med spillet installeret, for derefter at blive ledt på en faktisk skattejagt igennem Horsens. Igennem dette spil bliver brugeren både fysisk og mentalt aktiveret, noget som muligvis også kunne integreres i Kyst Guide. Forskellen er dog, at Gama foregår igennem lydoptagelser hvorimod Kyst Guide forholder sig til historiske lokaliteter med skriftlige beskrivelser. Den forskel imellem de to apps ændrer dog ikke ved, at Kystmuseet muligvis i fremtiden kunne arbejde på et projekt, hvor en lignende skattejagt kunne finde sted, både på museets arealer men også i mere besøgsvenlige dele af Frederikshavn. Derved kunne man skabe en både fysisk og mental form for aktiv brugerinddragelse, hvor skoler og andre interesserede kunne blive guidet rundt i byen af appen, som i forvejen anvender Google Maps, for derefter at løse en gåde eller samle en komplet historie om et specifikt emne. Selve platformen og brugerfladen er derfor allerede tilgængelig, hvor det som mangler ville være en mere overordnet plan for skattejagts formål samt relevante historiske punkter. Kystmuseets app giver derfor mulighed for, at museet også kan være en del af den digitale tidsalder på museerne. Samtidig giver den også mulighed for at inddrage underrepræsenterede brugergrupper i en mere aktiv del af museets formidling, primært børn og unge. Dette er dog kun idéer til hvad man eventuelt kunne arbejde videre med på digitalt plan. På nuværende tidspunkt beskæftiger Kystmuseet sig med andre mere aktuelle projekter, men det positive aspekt med apps og lignende i dag, er jo at de på samtlige brugeres mobiltelefoner og tablets kan opdateres løbende, noget som gør at programmet fortsat kan fungere i fremtiden uden at blive forældet eller ukompatibelt med brugernes gadgets. Derved vil Kyst Guide muligvis også kunne opgraderes til at tilbyde flere ydelser end hvad den gør i dag.⁷⁸

⁷⁸ Mikkelsen, Eva & Djupdræt, Martin Brandt: *Historier on the move*, I: Kulturarvsstyrelsen: *Digital museumsformidling – i brugerperspektiv*, 2009, hjemmeside, s. 84-87.

7.7 Havnebogen – En ny måde at skrive kommunehistorie på

Havnebogen, som jeg vælger at kalde første bind i serien, vil udgøre første bind af en bogserie, hvori Kystmuseet vil skrive om Frederikshavn kommunes historie. Bogen vil være et resultat af den forskning som Kystmuseet har foretaget igennem deres arbejde med havneprojektet, hvor man får en mere detaljeret og dybdegående gennemgang af havnens historie, fra 1806-2018.

Måden hvorpå Kystmuseet har valgt at skrive denne nye serie af kommunehistoriske bind, er både ny og interessant i dens metode. Indtil nu har man hovedsageligt opdelt en bys historie efter forskellige dele af selvsamme, hvor erhvervslivet eksempelvis får tildelt en vis mængde sider og andre elementer får tildelt ligeså. Forskellen mellem tidligere kommunehistoriske skrifter og havnebogen er, at Kystmuseet har valgt at skrive den fulde historie omkring havnen i et enkelt bind. Meningen er, at fremtidige bind således kan beskæftige sig fuldkomment med andre dele af kommunens historie, som erhvervslivet, uddannelserne, købstadsjubilæer osv. Kystmuseet har dertil planlagt udgivelsen af første bind i 2018, samt et andet bind om Frederikshavn købstad i 2020.

Denne måde gør det muligt at skabe et mere sammenhængende og komplet værk om de forskellige dele af kommunens historie, hvorved man undgår at udelade vigtige begivenheder eller detaljer. Bogserien vil dermed også være tema orienteret, sådan at man fra forbrugernes side af kan udvælge hvilke dele af byens historie man vælger at investere sin tid og penge i. Er man f.eks. ikke interesseret i havnens historie, så kan man nøjes med at købe det næstkommende bind i serien. Hovedformålet er dog ikke profitskabelse, selvom dette naturligvis også er en faktor som skal medregnes i den overordnede strategi. Det primære formål er derimod at skabe et fyldestgørende værk omkring bestemte temaer, hvorved hele temaets historie kan formidles uden at skulle skære visse dele væk, pga. sidemæssige restriktioner. Havnebogen vil have et omfang imellem 200-300 sider, hvilket må siges at være en tilstrækkelig mængde plads, hvori havnens historie kan bevares og formidles skriftligt og grafisk.⁷⁹

Ydermere nævnte Henrik, at museets øvrige afdelinger ligeledes har planer om at skrive bøger omkring andre dele af Frederikshavn kommunes historie, da både Sæby og Skagen hører under Frederikshavn kommune. Samtlige af museets afdelinger kan derved påbegynde eksperimenter,

⁷⁹ Bilag 6: *Opfølgende spørgsmål*, s. 1.

hvor man ser bort fra den gamle måde hvorpå kommunehistorie og byhistorie skrives på, for i stedet at arbejde ud fra denne nye metode.⁸⁰

Derved er Kystmuseet en form for pionerer når det kommer til nedskrivning af lokalhistorien, da dette er en ny måde at gøre det på. Henrik betegner det som, at slippe ud af en begrænsende spændetrøje, nu hvor man har mulighed for at skrive sig færdigt i et tema, uden at spekulere på at gøre plads til øvrige temaer. Interessant er det også, at en sådan tilgang til kommunehistoriske skrifter ikke tidligere er anvendt. Da jeg først hørte om det virkede det som en åbenlys måde at gøre det på, i hvert fald som Henrik præsenterede det. Derfor er det også et spændende projekt at gå i gang med for Kystmuseet, da det kan være begyndelsen på en helt ny måde hvorpå de lokalhistoriske museer skriver by- og kommunehistorie på.⁸¹

8.0 Perspektivering.

Det er ikke kun i Frederikshavn, at kulturen igennem nyere tid er kommet i fokus. Følgende afsnit vil være en kort perspektivering til en anden nordjysk by, hvor havnekulturen og havnenes betydning er blevet noget som der bliver investeret i at bevare.

8.1 Hobro havn.

I Hobro har man siden 2013 været i gang med et kulturelt projekt, hvor det gamles træskibsværft er blevet renoveret og omdannet til et historisk formidlingscenter, åbent for offentligheden. Der er etableret små værksteder til forskellige foreninger og Realdania har stået for opbygningen af et nyt maritimt kulturcenter, med fokus på byens søfartshistorie. Hobro kommune er desuden blevet udnævnt som én af otte kulturarvskommuner, hvor et øget fokus på den maritime historie skal være medvirkende til at tiltrække turister og gøre befolkningen klogere på byens historie. Det interessante er, at værftet fortsat er en aktiv arbejdsplads, hvortil man har etableret fri adgang via en slags

⁸⁰ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 3.

⁸¹ Bilag 2: Interview med Henrik Gjøde Nielsen, s. 7-8.

formidlingssti, således at folk ikke går i vejen for værftets arbejdere. Det er et spændende koncept som blev færdiggjort i 2016.^{82 83}

Maritim kulturarv er en grundlæggende del af den danske historie, da Danmark altid har været en søfartsnation. Det er derfor også oplagt at man netop begynder at rette et øget fokus på at inddrage denne del af historien på en måde som gør folk mere bevidste omkring betydningen af landets havne, samt den indflydelse de har haft på byernes udvikling igennem tiden. Det kan derfor kun anses som en positiv udvikling, når store virksomheder og fonde begynder at investere i bevaringen af landets maritime kulturarv. Hobro havn og Frederikshavn havn er derved en del af en udvikling, hvis formål er at oplyse og undervise befolkningen i den historiske relevans af havnene og deres individuelle og fælles historie.

⁸² Høy, Lise Mortensen: *Hobro: Maritim kultur helt tæt på*, hjemmeside.

⁸³ Realdania: *Maritimt Kulturcenter Mariagerfjord*, hjemmeside.

9.0 Konklusion.

Kystmuseets havneprojekt er ved at være godt undervejs i selve udstillingsprocessen. Der er på nuværende tidspunkt to lokaliteter, hvor museets arbejde bliver fremvist. Strategisk udvalgt for at nå ud til så bredt et publikum som muligt, hvilket gøres muligt ved at udstille på områder med stor folkemæssig trafik. Havnens over 200 år lange historie er derved i fuld gang med at blive fortalt, ud fra både kendte og nye formidlingsmetoder. Kystmuseet har indledningsvist valgt at fokusere på den klassiske udstillingstype, med placher og genstande i fokus. Der er dog planlagt implementering af yderligere digitale formidlingsmuligheder. Igennem mine interviews og den praktiske erfaring jeg fik, under min praktik på museet, kan jeg derfor også konkludere at havnens historie er en af de absolut mest betydningsfulde for Frederikshavns udvikling. Alene i Frederikshavn kommune findes der to af landets travleste havne, Frederikshavn og Skagen, som hver for sig har en lang historie, men med tætte forbindelser til hinanden. Det har været havnene som har været drivkraften for begge byer, hvilket også understreger behovet for at formidle den fulde historie om disse to. Fokus i specialet har været på Frederikshavn havn, men forholdet til Skagen har derfor også betydet at en vis inddragelse af denne havn har været nødvendig, også fordi Kystmuseet har afdelinger i begge byer.

Havneprojektets baggrund er derfor til at forstå, da en så vigtig del af byens udviklingsmæssige historie er både interessant at forske i, men også samtidsrelevant i forbindelse med den igangværende udvidelse af havnen. Formålet med havneprojektet er således, at formidle sammenhænge imellem fortiden og nutiden, hvor man tidligere har haft positive vækstmæssige erfaringer med havneudvidelser. Det havnen er i gang med nu, er derfor også nødvendigt at registrere, dokumentere og formidle, fordi det har så enorm betydning for Frederikshavn. Det er desuden ikke blot erhvervslivet som får nye og bedre vilkår på havnen, da forsvaret også er i gang med en stor udvidelse af flådestationen. Udvidelserne på Frederikshavn havn og Frederikshavn Flådestation skal derfor også anses som værende en investering i byens fremtid, hvor nye erhvervmæssige muligheder og maritime virksomheder kan finde sig til rette på havnen, for derved at tiltrække arbejdskraft og skabe vækst i Frederikshavn kommune. Havnenes enorme betydning er derfor ikke til at tage fejl af, og netop derfor er det Kystmuseets pligt som lokalhistorisk institution, at registrere, dokumentere og formidle den udvikling som både har fundet sted og som kommer til at finde sted.

Teorimæssigt har jeg kommet frem til, at Kystmuseet har en meget moderne tilgang til skabelsen af nye udstillinger. Strandgaard, Damsholt, Simonsen, Mordhorst og Dudley deler alle det synspunkt, at moderne museumsudstillinger bør tale mere til de besøgende end det har været tilfældet førhen. For at skabe tilstedevær og relevans for museets publikum, er det vigtigt at man stimulerer deres sanser og følelser. På den måde er sandsynligheden også større for, at de får en god oplevelse og synes besøget har været pengene og tiden værd.

Museerne i dag har ikke længere blot til opgave, at udstille fortidens artefakter, men derimod også at registrere, dokumentere og formidle den aktuelle historie som foregår i nutiden. Det er bl.a. det, som Kystmuseet også er i proces med at foretage sig igennem havneprojektet. På den måde gøres det også lettere at formidle sammenhænge mellem fortiden og nutiden, da man igennem forskning af nutiden også begynder at kunne se ligheder med fortiden, for derefter at kunne sætte disse i forbindelse med hinanden, for derefter at gøre historien mere overskuelige og forståelige i formidlingsform, hvad end dette er i udstillingsformat, bøger, oplæg osv.

Kystmuseets anstrengelser indenfor både de klassiske udstillingsmetoder samt nyere tids digitale formidlingsformer, gør dem derfor i stand til at følge med i den moderne museale udvikling, hvor man i langt højere grad end tidligere er tvunget til at møde de besøgendes efterspørgsler. For museerne, herunder også Kystmuseet, er det ikke længere nok at satse på genstandenes tiltrækningskraft alene, man er derimod også nødt til at møde publikum på deres præmisser, som langt hen ad vejen er blevet mere tilgængelige igennem brugen af sociale medier. Den digitale tidsalder udfordrer derved museerne på nye fronter, men udgør samtidig en fordel i den måde hvorpå museerne kan nå ud til folk på og formidle deres budskaber. Udover at være en ny udfordring for museerne, så er de digitale løsninger og sociale medier også et nyt værktøj for museerne, som Kystmuseet også er begyndt at anvende i stigende grad. Facebook og Kyst Guide udgør derfor en stærk kombination af både outreach til folk og formidling af historien, hvorigennem museet derved kan udbrede kendskab til dets projekter og betydningsfulde historiske lokaliteter i lokalområdet. Online tilstedeværelse er derfor blevet en vigtig del af museernes nutidige strategi, for at kunne skabe øget kendskab og interesse for historien.

Som afslutning vil jeg nævne museets arbejde med den nye metode, hvorpå de skriver kommunehistorie. Personligt finder jeg denne måde særligt fordelagtig, da man herigennem undgår at udelade væsentlige historiske elementer, som i andre kommunehistoriske værker ikke ville kunne passes ind. Valget af, at skrive udelukkende om enkelte elementer af Frederikshavns historie, frem for hele byens historie i et enkelt værk, byder jeg derfor meget velkomment. På denne måde gøres de historiske værker samtidig mere overskuelige og detaljerige.

10.0 Litteraturliste.

Bøger:

- Christensen, Erik S.: *Frederikshavn som værftsby for fiskefartøjer 1870-1988. I: Erhvervsarkivet: Erhvervshistorisk årbog*, 2012.
- Damsholt, Tine; Simonsen, Dorthe Gert; Mordhorst, Camilla: *Materialiseringer – Nye perspektiver på materialitet og kulturanalyse*, Aarhus Universitetsforlag, 2009.
- Dudley, Sandra H., *Museum Objects – Experiencing the Properties of Things*, Routledge, 2012.
- Harnow, Henrik; Christensen, René S; Haastrup, Gitte; Wedell, Flemming: *Industrisamfundets havne 1840-1970 – Bygninger, miljøer og bevaringsværdier på danske havne*, Kulturarvsstyrelsen, 2008.
- Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend: *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, Hans Reitzels Forlag, 2015.
- Lang, Caroline; Reeve, John; Woolard, Vicky: *The responsive museum – Working with Audiences in the Twenty-First Century*. Ashgate, 2006.
- Lundgaard, Ida Brændholt; Jensen, Jacob Thorek: *Museer – Viden, Demokrati, Transformation*. Kulturstyrelsen, 2014.
- Madsen, Jan Halberg: *Oplevelsesøkonomi*, Systime, 2010.
- Strandgaard, Ole: *Museumsbogen – Praktisk museologi*, Forlaget Hikuin, 2010.

Hjemmesider:

- Forsvaret: *Operativt Logistisk Støttecenter Frederikshavn*, hjemmeside besøgt d. 15/12-2016.
 - <http://www2.forsvaret.dk/omos/organisation/sovarnet/organisation/operativt-logistisk-stoettecenter-frederikshavn/Pages/Oplog-Frederikshavn.aspx>
- Frederikshavn havn: *Generelt*, hjemmeside besøgt d. 11/9-2016.
 - http://www.frederikshavnhavn.dk/dk/information/om_frederikshavn_havn/generelt_02/
- Frederikshavn havn: *Om havneudvidelsen*, hjemmeside besøgt d. 18/1-2017.
 - <http://fhhavn.dk/om-havneudvidelsen.aspx>

- Hannon, Kerry, *Museums, The New Social Media Darlings*, hjemmeside besøgt d. 20/1-2017.
 - https://www.nytimes.com/2016/10/30/arts/design/museums-the-new-social-media-darlings.html?_r=0
- Høy, Lise Mortensen: *Hobro: Maritim kultur helt tæt på*, hjemmeside besøgt d. 1/1-2017.
 - <http://www.soefartensledere.dk/nyheder/2016/4/hobro-maritim-kultur-helt-taet-paa.aspx>
- Kystmuseet: *Nordjyllands Kystmuseum*, hjemmeside besøgt d. 15/12-2016.
 - <http://www.kystmuseet.dk/om-nordjyllands-kystmuseum/>
- Københavns Universitet: *Dorthe Gert Simonsen*, hjemmeside besøgt d. 16/9-2016.
 - [http://saxo.ku.dk/ansatte/?pure=da%2Fpersons%2Fdorthe-gert-simonsen\(1c2dd0ab-4e52-4221-b417-4063ede9a0a5\).html](http://saxo.ku.dk/ansatte/?pure=da%2Fpersons%2Fdorthe-gert-simonsen(1c2dd0ab-4e52-4221-b417-4063ede9a0a5).html)
- Københavns Universitet: *Tine Damsholt*, hjemmeside besøgt d. 16/9-2016.
 - [http://forskning.ku.dk/find-en-forsker/?pure=da%2Fpersons%2Ftine-damsholt\(1c06d594-0a09-49dd-8afb-a84e7d66b77d\).html](http://forskning.ku.dk/find-en-forsker/?pure=da%2Fpersons%2Ftine-damsholt(1c06d594-0a09-49dd-8afb-a84e7d66b77d).html)
- Lind, Rikke: *Analyse af empiri*, Syddansk Universitet i Kolding, 2009, hjemmeside besøgt d. 12/9-2016.
 - http://www.sdu.dk/-/media/files/om_sdu/institutter/ifki/akademisk_skriftlighed/materialer/handout/analyse+af+empiri.pdf?la=da
- LinkedIn: *Camilla Mordhorst*, hjemmeside besøgt d. 16/9-2016.
 - <https://dk.linkedin.com/in/camilla-mordhorst-75a53b8>
- Litteratursiden: *Ole Strandgaard*, hjemmeside besøgt d. 12/9-2016.
 - <http://www.litteratursiden.dk/forfattere/ole-strandgaard>
- Maritime Danmark: *Nekrolog: Jeppe Ørskov er død*, hjemmeside besøgt d. 18/1-2017.
 - <https://maritimedanmark.dk/?Id=25670>
- Mikkelsen, Eva & Djupdræt, Martin Brandt: *Historier on the move*, I: Kulturarvsstyrelsen: *Digital museumsformidling – i brugerperspektiv*, 2009, hjemmeside besøgt d. 20/1-2017.
 - http://www.kulturarv.dk/fileadmin/user_upload/kulturarv/publikationer/emneopdelt/digitalisering/digital_museumsformidling.pdf
- Realdania: *Maritimt Kulturcenter Mariagerfjord*, hjemmeside besøgt d. 1/1-2017.
 - <https://realdania.dk/samlet-projektliste/maritimt-kulturcenter-mariager-fjord>

- Retsinformation, *Bekendtgørelse af museumsloven*, hjemmeside besøgt d. 19/1-2017.
 - <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=162504>
- Slots- og kulturstyrelsen: *1. Flådestation Frederikshavn*, hjemmeside besøgt d. 18/1-2017.
 - <http://slks.dk/kommuner-plan-arkitektur/kommune-og-turisme/kold-krig/1-flaadestation-frederikshavn/>
- University of Leicester: *Dr Sandra Dudley*, hjemmeside besøgt d. 16/9-2016.
 - <http://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/about-the-school/people/dr-sandra-dudley>
- United Nations: *Percentage of total population living in coastal areas*, hjemmeside besøgt d. 22/11-2016.
 - http://www.un.org/esa/sustdev/natlinfo/indicators/methodology_sheets/oceans_seas_coasts/pop_coastal_areas.pdf

Interview og øvrige bilag:

- Bilag 1: *Interview med Hans Munk Pedersen.*
- Bilag 2: *Interview med Henrik Gjøde Nielsen.*
- Bilag 3: *Interview med Erik S. Christensen.*
- Bilag 4: *Referat – Frederikshavn Byfond.*
- Bilag 5: *Den første havn 1806.*
- Bilag 6: *Opfølgende spørgsmål.*